Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

С-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...май 1921 оной ...ин 21-һээ гарана | № 18 (13642) | 1972 оной январиин 22, суббото | Сэн 2 мүнгэн

...УСЭБТЭ ЮҺЭДЭХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ АЛХАМУУД

...АДАЙ АССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1971 ОНДО ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

...УРЯАДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИИН МЭДЭЭСЭЛ

...ай АССР-эй ажалшад ...о абаһан социалис уялга... ...үүргэлтэ болгон, респуб... ...номикын ба соёл куль... ...шанхи дэбжэлтые туй...

...икын арадай ажахые ... гүрэнэй түсэбөөр ха... ...ан гол зорилгонууд ...

...ондо Буряадай АССР-эй ...н, соёл культурын дэб... ...ба арад зоной һуудал ...һайжарһанине имэнүүд ...лна:

	1970 онтой сасуулхада 1971 ондо процентээр
...мышленностиин ...ци	112
...на һомололго	112
...гүрэнэй ...изованно һомололго	116
Арадай ажахыдахи хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай тоо	102
Ажалай бүтээсэ промышленностьда	110
Барилгада (11 һарын дүнгөөр)	102
Арадай ажахыдахи ашаг олзо (11 һарын дүнгөөр)	121
Арадай ажахыдахи салин хүлһэнэй жаса	104
Хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай дунда зэргын салин	102
Нөөсэлгын кассануудта арад зонһоо ороһон мүнгэн	112
Розничнэ худалдаа наймаанай эрьесэ	108
Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн	110
Дээдэ ба дунда тусхай һургуулинуудтахи студентнүүдэй тоо	103

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

...ондо — юһэдэхи табан ...үүшын жэлдэ республи... ...ышленность наймаанда ...а промышленна продук... ...бэрилхэ гүрэнэй түсэб ...ь урид дүүргээ.

...икын промышленностяар ...о продукци наймаанда ...а түсэб 103 процент, тэ... Буряадай АССР-эй Ми... ...эй Соведэй, министерст... болон управленинүүдэй промышленностяар 103 процент дүүргэгдээ.

Үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулхада, промышленностиин валова продукци үйлэдбэрилгэ 1971 ондо 12 процентээр дээшэлээ.

Продукци наймаанда дамжуулха ба валова продукци үйлэдбэрилгые Улаан-Үдэ городто ба республикын зарим районуудта дээшэлүүлхэ талаар түсэбэй дүүргэлтые иимэ тоонууд харуулна:

	1971 оной түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1970 онтой сасуулхада 1971 ондо процентээр
...Үдэ город	103	114
...одо:		
...кэ район	102	107
...подорожно район	104	125
...ска район	102	109
АЙМАГУУД:		
...анай	104	102
...ын	106	11[illegible]
...инай	101	95
...ын	105	125
...кын	101	103
...н	102	103
...калиин	103	102
...ын	104	111
...-Үдын (хүдөөгэй)	99,3	99,9
...	86	109

...ленностиин һалбаринуу... ...на бүтээлгэ ба металл ...улга, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ, мүн хүнгэн промышленностиин үлэмжэ түргэнөөр хүгжэһые иимэ тоонууд харуулна:

	1971 ондо продукцие наймаанда дамжуулха түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1971 ондо валова продукци үйлэдбэрилгэ 1970 онойхитой сасуулхада процентээр
...ын элшэ хүсэ үйлэдбэ...э	104	111
...а бүтээлгэ ба металл бол...улга	105	126
...оной, модо болбосоруул... целлюлозно-саарһанай ...ленность	102	106
...ын материалнуудай про...ность	103	107
... промышленность	102	109
...олой промышленность	102	105
...ленна продукциин бухы ...һээ — культурно-ажа...ай ба гэр тойроной хэ...ын эд бараануудые ...рилгэ	99,7	108

...ятинууд, управлени бо... ...терствэнүүдээр продук... ...нда дамжуулха түсэбэй дүүргэлтэ ба валова продукциин ба ажалай бүтээсын ургалта иимэ байгаа:

	1971 ондо продукцие наймаанда дамжуулха түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1970 онтой сасуулхада 1971 ондо процентээр: валова продукци үйлэдбэрилгэ	1970 онтой сасуулхада 1971 ондо процентээр: ажалай бүтээсэ
...дэлэй промышленность	103	116	115
...о:			
...ашина» завод	104	110	111
...бор» завод	106	107	99,1
...-вагон заһабарилгын ...	100,1	103	103
...он зүйлнүүдэй ...завод	105	106	114
...уурай шахтоуправлени	100,9	105	106
...рго» гэжэ районой ...ени	104	111	140
...ий ключ» гэжэ карьер	106	108	109
...цементын завод	105	107	107
...нтнэ зүйлнүүдэй ...ын завод	102	103	109
...ллес» комбинат	101	105	108
...ато-заһабарилгын завод	103	105	108
...езобетон» гэжэ үйлэдбэ... ...гэдэл	100,2	103	105
...кын мэдэлэй промышлен...	102	109	106
...одо:			
...завод	102	107	108
...аадаг фабрика	102	111	112
Нарин сэмбын фабрика	102	105	106
Мяха-консервын комбинат	102	108	109
Ликёро-архиин завод	102	105	104
Һүнэй бэлэдхэлэй ба һүнэй промышленностиин управлени	102	102	102
Буряадай загаһанай промышленностиин трест	103	102	108
«Россельхозтехника» гэжэ нэгэдэл	102	136	120
«Бурятцелинстрой» трестын үйлэдбэрилгын предприятинуудай комбинат	101	108	105
Хилээмэнэй продуктнуудай управлени	102	103	105
Тэрэ тоодо:			
Улаан-Үдын талха татадаг комбинат	100,8	103	105
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи хэблэлэй талаар управлени	102	107	102
Республикын мэдэлэй промышленностиин дундаһаа — Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй министерствэнүүд болон управленинүүдэй промышленность	103	107	103
тэрэ тоодо:			
Нютагай промышленностиин министерство	103	111	106
Эдеэ хоолой промышленностиин министерство	100,6	101	101
Ой модоной ажахын министерство	111	96	107
Түлишын промышленностиин управлени	112	123	106
Барилгын материалнуудай промышленностиин управлени	102	126	117

Промышленна продукциин шухала зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ 1971 оной түсэбые республикын олохон предприятинууд болзорһоо урид дүүргээ, тиимһэнэй ашаар дүнгөөр хюрөөдэгдэһэн модоной материалнууд 68,4 мянган кубометр, шиферэй 4,9 миллион условно плиткэнүүд, 219 мянган кв дүрбэлжэн метр сонхын шэл, 38 мянган түхэригэй прибор, автоматизациин хэрэгсэлнүүд болон тэдэнэй запасной частьнууд, 1,5 мянган тонно угаагдаһан ноохон түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдэбэ.

1971 ондо шулуу нүүрһэ малтаха, переменнэ электротогой двигательнүүдые үйлэдбэрилхэ, локомотив, вагонуудые заһабарилха түсэб дүүргэгдээ.

Арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилхэ: ноохон бүд нэхэхэ, һээы гутал гаргаха, мяха, колбаса, һү, тоһо, сыр, хилээмэ болон хилээмэнэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ, мүн шаажан гүйлгэһэн, буладаар хэһэн амһарта, эбхэгдэдэг оро, угаалай машина бүтээхэ түсэб дүүргэгдэһэн ба үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна.

Промышленна продукциин иимэ шухала зүйлнүүд бодотоор үйлэдбэрилэгдөө гэбэл:

	1971 ондо үйлэдбэрилэгдэһэниинь	1970 онойхитой сасуулхада 1971 ондо процентээр
Шулуу нүүрһэн—мянган тонно	1391	103
Переменнэ электротогой 100 квт.-һаа дээшэ хүсэтэй двигательнүүд—хэһэг	3580	102
Приборнууд, автоматизациин хэрэгсэлнүүд ба тэдэнэй запчастьнууд — мянган түхэриг	6118	116
Автомобиль дээрэ табигдаһан кранууд хэһэг	412	113
Барилгын модо ба түлеэ бэлэдхэл (колхоз, совхозуудай бэлэдхэһэн модонһоо бэшэ) — мянган кубометр	4478,3	97
Хюрөөдэгдэһэн модоной материалнууд (колхоз, совхозуудта, туһалбариин предприятинуудта хюрөөдэгдэһэнине тоолонгүйгөөр) — мянган кубометр	1085,5	107
Хабсаргагдамал түмэр-бетон зүйлнүүд — мянган кубометр	139,4	99,3
Барилгын хирпиисэ (туһалбариин предприятинуудта үйлэдбэрилэгдэһэнине тоолонгүйгөөр) — миллион хэһэг	104,2	123
Шифер — миллион условно плиткэ	186,4	103
Сонхын шэл—миллион дүрбэлжэн метр бодотоор	15,4	108
Бэлэн болгогдоһон ноохон бүд — мянган дүрбэлжэн метр	2190	103
Угаагдаһан ноохон—мянган тонно	14,9	111
Оёмол хубсаһан гүйсэд сэнгээрээ (1967 оной июлиин 1-дэ предприятинуудта тогтоһон оптово сэнгээр) — миллион түхэриг	24,6	109
Трикотаж дотор хубсаһан — мянган хэһэг	2319	91
Трикотаж гадар хубсаһан — мянган хэһэг	1277	109
Һээы гутал — мянган паар	246,8	109
Загаһа барилга — мянган тонно	4,2	103
Мяхан (түүхэй эдэй гүрэнэй нөөсэнүүдһээ 1-дэхи категориин суппродуктнуудые тоололсон) — мянган тонно	35,4	107
Колбасагай зүйлнүүд — мянган тонно	11,7	103
Һайхан һүндэ оруулан тоолоходо сагаан эдеэнэй зүйлнүүд—мянган тонно	49,8	100,6
Малай тоһон — мянган тонно	2,4	102
Консервэнүүд — бүхыдөө — миллион условно баанха	37,6	106
Мебель — миллион түхэриг	8,9	109
Ажаһуудалай угаалай машина — мянган хэһэг	182,3	99,4
Шаажан гүйлгэһэн булад амһарта—мянган тонно	1,5	102
Эбхэгдэмэл алюмини орон — мянган хэһэг	105	8[illegible]

Республикын промышленностяар 1971 ондо ажалай бүтээсын түсэб 103 процент, тэрэ тоодо Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, министерствэнүүд болон управленинүүдэй промышленностяар — 100,4 процент дүүргэгдээ. Нёдондонойхитой сасуулхада хүдэлдэг нэгэ хүн бүхэнэй бүтээһэн ажал республика дотор дунда зэргээр 10 процент, тэрэ тоодо Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй министерствэнүүд болон управленинүүдэй промышленностиин талаар — 103 процент дээшэлээ.

Ажалай бүтээсын ургаһанай ашаар республикын промышленностьда промышленна продукциин ургалта 83 процентээр туйлагдаа.

«Электромашинна» завод, локомотив-вагон заһабарилгын завод, Галуута-Нуурай шахтоуправлени, «Татарский ключ» гэжэ карьер, асбоцементнэ зүйлнүүдэй Тимлюйн завод ба бусад олон предприятинууд ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй эсэстэ промышленна продукциин бүхы ургалтые харуулаа.

Республикын бүхы промышленностьда ажалай бүтээсын ургалта дунда зэргын салин хүлһэнэй ургалтануудай хоорондо зүб тэнсүүри туйлагдаа ажалай бүтээсын ургалта дунда зэргын салин хүлһэнэй ургалтые ахижа ябаа.

1971 оной январь — ноябрь һарануудта республикын промышленностяар наймаанда ябуулагдаһан продукциин өөрын үнэ сэнгые хямдаруулха талаар даалгабари дүүргэгдээ. Наймаанда ябуулагдаһан продукциин өөрын үнэ сэнгые хямдаруулһанһаа 2,3 мянган түхэриг алмагдаа. Нэгэ түхэриг товарна продукциин гаргашада түсэбэй ёһоор 87,36 мүнгэнэй орондо 87,11 мүнгэн гаргашалагдаа. 1971 оной январь—ноябрь һарануудай туршада ашаг олзо оруулгын жэлэй түсэб 90 процент дүүргэгдээ, үнгэрөөшэ жэлэй тэрэ хугасаатай сасуулбал, олзо оршонууд 28 процентээр дээшэлээ.

Гэхэтэй хамта, промышленностиин хүдэлмэридэ горитой дутагдалнууд үзэгдөө.

21 промышленна предприяти гэхэ гү, али бүхы предприятинуудай 11 процентнь продукцие худалдаанда дамжуулха 1971 оной түсэб дүүргээгүй, 3,6 миллион түхэригэй продукци түсэбһөө багаар худалдаанда ябуулаа. Тэдэнэй зэргэдэ «Забайкаллес» комбинадай 5 предприяти, «Буржелезобетон» гэжэ нэгэдэлэй № 3 филиал, Буряадай АССР-эй эдеэ хоолой министерствын 3 предприяти, Буряадай загаһанай промышленностиин трестын 2 предприяти, ой модоной ажахын министерствын 3 предприяти, «Сельхозтехника» гэжэ нэгэдэлэй 3 заһабарилгын мастерской оролсоно.

Наймаанда продукцие ябуулха түсэбөө 1971 оной хэдэн һарануудай туршада дүүргээгүйшүүлэй дундаһаа: Хориин леспромхоз — 9 һарын туршада, Хүрбын леспромхоз — 7, Зэдын комбинат — 5, силикатна хирпиисын завод — 4 һарын туршада даалгабаринуудаа бэелүүлээгүй.

Суглуулагдамал түмэр-бетон зүйлнүүдые бүтээхэ, барилгын хирпиисэ гаргаха, трикотаж дотор ба гадар хубсаһа нэхэхэ, оёмол хубсаһанай бүтээхэ зүйлнүүдые, барилгын модо гаргаха мэтэ промышленна продукциин шухала зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ талаар жэлэй түсэб дүүргэгдээгүй.

1971 ондо 49 предприяти ажалай бүтээсын талаар түсэбөө дүүргээгүй, тиигэжэ 6 миллионһоо үлүү түхэригэй продукцие дутуу үгөө. Ажалай бүтээсын талаар түсэбтэ даалгабаринуудаа дүүргээгүйшүүлэй дунда «Теплоприбор» завод (95 процент), Яруунын загаһанай завод (89 процент), Бэшүүрэй оёдолой фабрика (96 процент), Хяагтын ээрэлгэ-трикотажна фабрика (98 процент) болон бусад оролсоно.

Олон предприятинуудта — Зэдын комбинадта, Сэлэнгын ой модоной баазада, һү бэлэдхэлэй ба һүнэй промышленностиин управленидэ, Улаан-Үдын талха татадаг комбинадта ажалай бүтээсын ургалта дунда зэргын салин хүлһэнэй ургалтые ахижа гараһан байна.

Үйлэдбэрилгые саашадань оньһожоруулха ба автоматизаци нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэридэ эрдэм наукын болон техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ талаар 1971 ондо республикын промышленностьда бага бэшэ хүдэлмэри ябуулагдаа.

Үйлэдбэрилгые оньһожоруулха ба автоматизаци нэбтэрүүлхэ гол хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдэй бүридхэлые 1971 оной июлиин 1-нэй байдалаар статуправлениин тодорхойлһоной ёһоор, 1969 онойхитой сасуулбал, республика доторнай поточно лининүүдэй тоо 43 гэхэ гү, али 37 процентээр, оньһожоруулагдаһан поточно лининүүдэй тоо — 73 гү, али 38 процентээр, автоматическа лининүүдэй тоо — 8 единицээр гү, али 42 процентээр олон болоһон байна. Эрдэм шэнжэлэлгын шухала хүдэлмэринүүдэй ба промышленна үйлэдбэридэ эрдэм наукын болон техникые нэбтэрүүлгын талаар 1971 оной гүрэнэй түсэбөөр 43 эдэб янзын

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта),

Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо Николай Тимофеевич Васильев тракторна бригадые даана. Үнгэрэгшэ 1970 ондо тус бригадын механизаторнууд гектар бүриһөө 13,5 центнер таряа хуряажа абаа. Мүн 120 гектар талмайда таригдаһан кукурузын үндэр ургаса хуряаһан. Николай Тимофеевичэй бригадада 18 механизаторнууд ажалладаг юм. Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

РЕСПУБЛИКЫН АЙМАГУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МЯХА, ҺҮ ХУДАЛДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

1972 оной январиин 16-най мэдээн
(1-дэхи кварталай түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	мяхан	недондонойхитой жэшэхэдэ	һүн	недондонойхитой жэшэхэдэ
Баргажанай	86	132	15	128
Баунтын	58	—	10	93
Бэшүүрэй	4	61	14	89
Зэдын	18	64	1[illegible]	82
Яруунын	—	—	1[illegible]	90
Загарайн	17	9[illegible]	1[illegible]	96
Захааминай	67	105	18	112
Кабанскын	24	240	10	82
Хэжэнгын	8	163	11	89
Хурамхаанай	38	90	18	155
Хяагтын	11	45	15	105
Мухар-Шэбэрэй	18	58	13	94
Ахын	—	—	—	—
Прибайкалиин	24	128	11	118
Хойто-Байгалай	—	—	20	125
Сэлэнгын	8	51	14	89
Түнхэнэй	53	164	15	139
Улаан-Үдын	21	68	15	99
Хориин	45	109	10	69
Республика бүхыдөө	24	96	14	97

ПРАГАДА УУЛЗАЛГА БОЛОБО

ПРАГА. (ТАСС). КПЧ-гэй Генеральна секретарь Г. Гусак январиин 20-до эндэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ВЦСПС-эй Түрүүлэгшэ А. Н. Шелепинтэй, ВЦСПС-эй секретарь В. Т. Пименовтэй уулзаа.

Чехословакиин революционно профсоюзна хүдэлөөнэй Центральна Соведэй Түрүүлэгшэ К. Гофман, КПЧ-гэй ЦК-гай секретарь Ф. Ондржих, СССР-һээ ЧССР-тэ байдаг элшэн сайд С. В. Червоненко гэгшэд уулзалгада хабаадаба.

Хани халуун хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр ороной профсоюзуудай хоорондын харилсаа холбоо саашадань хүгжөөлгын асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаа.

Ленинэй музейдэ ЧССР-эй президент ерээ

ПРАГА. (ТАСС). ЧССР-эй Президент Л. Свобода Прагадахи В. И. Ленинэй музейдэ ерээ. Тиихэдээ «Ленинскэ залай» шэнэ экспозицие хараба. 60 жэлэй урда тээ РСДРП-гэй Бүхэроссин VI (Пражска) конференциин эхилһэн байшангые эндэ тиигэжэ нэрлэдэг юм. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулжа хэблэгдэһэн плакадуудай выставкэтэй Л. Свобода мүн лэ танилсаа.

ВСМ-эй делегаци — Бангладештэ

ДАККА. (ТАСС). Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Президиумэй гэшүүн, «Арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлгын түлөө» Уласхоорондын Ленинскэ шангай лауреат Изабелла Блюм түрүүтэй Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй делегаци Бангладешэй ниислэл хотодо ерээ. Энэ делегацие Бангладешэй Эб найрамдалай Соведэй хүтэлбэрилэгшэд, нютагай олониитын, профсоюзай ба студентнэрэй эмхинүүдэй олон түлөөлэгшэд угтаба.

СЭВ-эй ГҮЙСЭДКОМОЙ ЗАСЕДАНИ

Экономическа Харилсан туһалалсаха Соведэй Гүйсэдхэхэ комитедэй 56-дахи заседани январиин 18—20-до Москвада болобо. СЭВ-эй гэшүүн оронуудай: Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Монголой, Польшын, Румыниин, СССР-эй, ЧССР-эй правительствануудай толгойлогшонорой орлогшонор заседанида хабаадаа. Зарим асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ СФРЮ-гэй түлөөлэгшэ хабаадалсаа.

СЭВ-эй XXV сессиин даалгабаритай зохилдуулан, СЭВ-эй гэшүүн оронуудай холбоое улам гүнзэгырүүлхэ, нарижуулан һайжаруулха, социалис ёһоной экономическа харилсаа хүгжөөхэ нэгэдхэмэл программын тус тус хэмжээ ябуулгануудай хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһые Гүйсэдхэхэ комитет хаража үзөө.

Гүйсэдхэхэ комитет хүдөө ажахын ба эдеэ хоолой промышленностиин талаар саг үргэлжын комиссинуудай ажал ябуулгын саашанхи шэглэлые тодорхойлоод, арадай ажахын эдэ һалбаринуудай материально-техническэ хангалга улам һайжаруулха зорилгонуудые үргэлжэ дээрэнь шиидхэхэ тодорхой хэмжээнүүдые хараалба.

Соведэй XXV сессиин шиидхэбэриин үндэһөөр тогтоогдоһон, СЭВ-эй шэнэ зургаанууд тухай: түсэблэлгын талаар харилсаа холбоо бэелүүлхэ СЭВ-эй комитет тухай (энэнэй бүридэлдэ түбэй түсэблэлгын зургаануудай түрүүлэгшэнэр ороно), научно-техническэ харилсаа холбоо бэелүүлхэ СЭВ-эй комитет тухай (энэнэй бүридэлдэ комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр, министрнүүд, эрдэм., техникын албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд ороно), электрическэ ба почтово холбооной талаар СЭВ-эй саг үргэлжын комисси тухай. тэрэшэлэн СЭВ-эй гэшүүн оронуудай ухаалан зохёолгын албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн тухай дүримүүдые гүйсэдхэхэ комитет баталаа.

Тэрэшэлэн гүйсэдхэхэ комитет өөрынгөө 1972 оной хүдэлмэриин түсэбые баталба. Нэгэдхэмэл программа бэелүүлгэтэй холбоотой асуудалнууд тэрээн доторнь гол түлэб оруулагдаа.

Гүйсэдхэхэ комитедэй заседани хани ёһоной, үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрбэ.

ТҮСЭБТЭ ЮҺЭДЭХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ АЛХАМУУД

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1971 ОНДО ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЫН ДҮНГҮҮД ТУХ

БУРЯАДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИИН МЭДЭЭСЭЛ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэхэ байбал, 33-найнь даалгабари дүүргэгдэhэн ба үлүүлэн дүүргэгдэhэн, харин 7 хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээгүй, 3-ниинь — дутууса дүүргэгдээ.

Энэ талаар түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэгшэдэй дунда «Электромашина» завод оролсоно. Тэндэ машина, прибор болон бусад хэрэгсэлнүүдые бүтээлгэдэ порошково металлургиин аргаар детальнуудые хэжэ, хэрэглэдэг болоо. «Забайкаллес» комбинат отолhон модые тайрахада автоматизаци хэрэглэхэ, модоной гэшүүhые оньhон аргаар шулаха, дээдэ складуудта модые челюстнэ погрузчигуудаар ашаалха талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлээ. Мяха-консервын комбинадта электролитическэ аргаар хара түмэрые сардажа, консервын баанхануудые хэдэг болоhон, холодильнигуудые ашаалха хүдэлмэриие оньhожоруулhан байна. Эдеэ хоолой промышленностиин министерствын предприятинуудта хилээмэ ба хилээмэнэй зүйлнүүдые бариха талаар шэнгэн болон үдхэн полуфабрикадуудые түргэн аргаар гаргадаг болоо. Объёмно нарин хэбэй арга онолоор машина бүтээлгын бэлэдхэлнүүд болон детальнуудые гаргаха, станогуудые программна жолоодохо аргаар хүдэлгэхэ талаар авиационно завод хэдэн хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлээ. Эрдэм наукын ба техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ жэлэй түсэбүүдые хэдэн предприятинууд дүүргээгүй гэбэл, загаhа шэрэлгэдэ контейнернүүдые ашаглаха, электрын гэрэлэй, электротогой ба загаhа бүлэдэг түхеэрэлгэнүүдэй хүсөөр загаhа бариха талаар Буряадай загаhанай промышленностиин трест, гурил амhартада хэнгүйгөөр хадагалха ба хэрэглэгшэдтэ хүргэхэ талаар хүдэлмэринүүдые бүхыдэнь оньhожоруулха, түмэр замай вагонуудта гурил ашаха, түмэр замай вагонуудhаа мэшээгтэй гурилые буулгаха хүдэлмэридэ нүүдэл телескопическэ транспортёрнуудые нэбтэрүүлхэ, электрын хүсөөр хүдэлдэг погрузчигуудые ашаглаха талаар — хилээмэнэй продуктнуудай управлени хараалhан түсэбөө дүүргээгүй.

II. ХҮДӨӨ АЖАХЫ

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд хабар-зунай ган гасуурhаа зунай hүүлэй уhанай үерhөө ушарhан бэрхэшээлнүүдые дабан, үнгэрөөшэ жэлдэ яhала hайн үрэ дүнгүүдые туйлаа.

Хүдөө ажахын бүхы продукци 255,4 миллион түхэригтэ хүргэгдөө, 1966—1970 онуудтахи дунда зэргын хэмжээнтэй жэшэхэдэ, 17,7 миллион түхэригөөр гэхэ гү, али 7 процентээр ехэ болоо. 1970 онойхидо орходоо, мал ажалай бүхы ашаг шэмэ 4 процентээр дээшэлээ, харин тараан ажалай продукци 7 процентээр доошоо ороhон байна.

Бүхы түхэлэй ажахынуудта хүдөө ажахын ургамалнуудай абтаса иимэ байгаа:

	(Мянган тонно) 1970 он	1971 он	1970 онтой сасуулхада 1971 ондо проц.
Орооhон	497,0	540,9	109
Хартаабха	289,7	253,7	88
Овощ	35,3	19,4	55

Үнгэрөөшэ жэлдэ бүхы тараалангай 55 процентнь орооhо тараагаар, 7 процентнь пропашной ургасануудаар, 20 процентнь таримал ногоогоор (зеленкые оруулан), 18 процентнь сэбэр паараар эзэлэгдэhэн байна.

Бүхы түхэлэй ажахынуудта үнгэрөөшэ жэл хүдөө ажахын бүхы ургамалнууд 785,3 мянган гектар дээрэ, тэрэ тоодо, орооhо тараан (ажахынуудта хайшан гэжэ хэрэглэгдэhэниинь хараада абалсан) — 508,6 мянган гектарта, 23,3 мянган гектарта—хартаабха, 2,4 мянган гектарта—овощ таригдаhан байна.

Уhалагдадаг ба хатаагдаhан газарнуудай 36,4 мянган гектарта хүдөө ажахын ургамалнууд таригдаhан, тэрэ тоодо, орооhо тараан—13,4 мянган, хартаабха — 1,6 мянган, овощ—1,2 мянган гектарта таригдаhан, 1970 онойхитой сасуулбал, бүхы ургамалнуудай, гол түлэб тэжээлэй ургамалнуудай талмай 1,1 мянган гектараар (3%) нэмээгдэhэн байна.

Республика дотор орооhо тараанай дунда зэргын ургаса 1 гектарhаа 10,6 центнер болоhон гэхэ гү, али 1970 онойхитой сасуулхада, 1,1 центнер дээшэлhэн гү, али 12 процентээр нэмэhэн. Уhанай үерhөө шалтагаалан ургамалнуудай хосорhон ба гэмтэhэн дээрэhээ илангаяа хартаабхын, овощой ургаса бага байгаа.

Үнгэрөөшэ жэл соо туйлаhан ургасын талаар Мухар-Шэбэрэй аймагай хамтын ажахынууд 1 гектарhаа 15,6, Прибайкалиин — 14,3, Кабанскын—13,9, Хяагтын—13,6 центнер орооhо абажа, Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын, Баргажанай аймагуудай ажахынууд—1 гектарhаа 73-hаа 83 центнер хүрэтэр хартаабха, Хяагтын, Сэлэнгын, Хурамхаанай аймагуудай ажахынууд—1 гектарhаа 105—158 центнер хүрэтэр овощ суглуулжа, үлэмжэ hайн дүнгүүдые харуулаа.

Тарилгын эрьесые (севооборот) нэбтэрүүлхэ ба ашаглаха талаар хүдэлмэринүүд үргэлжэлүүлэгдээ. Үнгэрөөшэ жэлэй эсэстэ тарилгын эрьесэдэ оруулагдаhан тараалангай бүхы талмай колхоз, совхозуудта 715 мянган гектарта хүргэгдэhэн гэхэ гү, али бүхы тараалангай 77 процентнь болоно. Тарилгын эрьесэдэ оруулагдаhан тараалангай 76 процентнь гэхэ гү, али 542 мянган гектарта гүйсэд тарилгын эрьесэ нэбтэрүүлэгдээ. 1970 онойхитой сасуулбал тарилгын эрьесые гүйсэд гү, али хүсэд гүйсэд бэшээр нэбтэрүүлhэн ажахынуудай тоо 7 процентээр, тэрэ тоодо тарилгын эрьесые гүйсэд ашаглагшадай тоо 20 процентээр дээшэлээ. Үнгэрөөшэ жэл колхоз, совхозуудай хүдөө ажахын ургамалнуудай 36 процентнь сэбэр паар ба намарай паарта таригдаhан гэхэ гү, али 1970 онойхидо орходоо 3 процентээр нэмээ.

Ургасынгаа шадалаар ба сэбэрээрээ кондиционно болгогдоhон орооhо тараанай, хүрэнгэ 1970 онойхидо орходоо үнгэрөөшэ жэл хоёр дахин ехээр таригдаhан байна. Үнгэрөөшэ жэл колхоз, совхозуудай хүдөө ажахын ургамалнуудай тарилгада 478 мянган тонно органическа үтэгжүүлгэ гэхэ гү, али 12 процент ехээр, 31 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ бодото шэгнүүрээрээ гэхэ гү, али 55 процентээр 1970 онойхидо орходоо ехээр оруулагдаhан байна. Минеральна үтэгжүүлгэ абаhан бүхы талмайнуудта бүхы хүдөө ажахын ургамалнууд, 16 процентнь гэхэ гү, али 1970 онойхитой сасуулхада 4 процент ехээр, тэрэ тоодо овощ—82 процент гэхэ гү, али 1970 онойхитой сасуулхада 12 процентээр, хартаабха—79 процентээр гэхэ гү, али үнгэрөөшэ жэлэйхитэй сасуулхада 19 процентээр, орооhото ургамалнууд —15 процентээр гэхэ гү, али 1970 онойхитой сасуулхада 4 процент ехээр таригдаhан байна.

Колхоз, совхозуудай 205 мянган гектар тарааланда гэхэ гү, 1970 онойхитой сасуулхада 36 процент үлүү ехэ талмай дээрэ авиацяар хорон сасагдажа, буртаг үбhэнтэй тэмсэл ябуулагдаhан байна.

Үнгэрөөшэ жэлдэ тараан ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдагдаhаниинь иимэ байгаа:

	Мянган тонно	1971 ондо процентээр: түсэбhөө гадуур туушаа hыень оруулалсан, жэлэй түсэбтэй сасуулхада	1970 онтой сасуулхада
Бүхы түхэлэй ажахынуудта	84,8	113	105
Орооhон			
Хартаабха	26,0	104	100,3
Овощ	9,6	56	63
Гүрэнэй ажахынуудта болон колхозуудта			
Орооhон	84,8	113	105
Хартаабха	26,0	104	100,3
Овощ	9,4	55	63

67 совхоз болон колхозууд түсэбhөө гадуур дээшэлүүлэгдэhэн сэнгээр 25,2 мянган тонно орооhо гүрэндэ худалдаа.

Гүрэнэй ажахы болон колхозууд ерэхэ хабарай тарилгада бэлэдхэжэ байна. Тарилгын шанарта үрэhэ хүрэнгэ хүргэхэ, тараалан дээрэ үтэгжүүлгэ гаргаха, хүдөө ажахын техникые заhабарилха хүдэлмэри амжалтатайгаар ябуулагдана. Трактор, плуг, культиватор, сеялкэ, ашаанай машинануудые заhабарилха 1971 оной дүрбэдэхи кварталай түсэб горитойгоор үлүүлэн дүүргэгдээ. Хабарай тарилгада 169 мянган гектар гү, али 1970 онойхитой сасуулхада 5 процентээр үлүү ехэ сэбэр паар бэлэдхэгдэнхэй, 124 мянган гектар гэхэ гү, али нёдондонойхиhоо 3 процент үлүү намарай паар хахалагданхай.

Мал ажалай ашаг шэмые ехэдхэхэ, адууhа малай тоо толгойе олошоруулха талаар зарим тэды дэбжэлтэ туйлагдаа.

Гүрэнэй ажахынууд болон колхозуудта мал ажалай эды шэнээн продуктнууд абтаа гэбэл:

	1970 ондо	1971 ондо	1971 онтой сасуулхада 1970 ондо процентээр
Мяхан (үүсэлгэдэhэн) — мянган тонно	33,4	33,5	100,3
Һүн — мянган тонно	138,7	142,7	103
Үндэгэн — миллион хэhэг	59,7	72,9	122
Ноohон (бодото шэгнүүрээрээ) — тонно	4900	4758	97

Шубуунай мяха абалга 20 процентээр нэмээ.

Жэл жэлэй январиин 1-дэ гүрэнэй ажахынуудта ба колхозуудтахи бүридхэгдэhэн малай ба шубуунай тоо толгой (мянган толгой):

	1971 ондо	1972 ондо	1971 онтой сасуулхада 1972 ондо процентээр
Эбэртэ бодо мал	314,2	329,9	105
тэрэ тоодо үнеэд	105.3	108,7	103
Хони ба ямаад	1640,3	1694,0	103
Гахай	103.0	122,0	118
Адуун	55,6	56,7	102
Шубуун (бүхы түрэлэй ба жэлэй	665,8	793,9	119

Малай тоо толгой олошоруулха талаар ажахынуудай абаhан түсэб (үнеэдhээ бэшэ), үнгэрhэн жэлэй эсэстэ бүхы түрэлэй малаар ба шубуугаар дүүргэгдэhэн байна.

Колхоз, совхозуудай мал болон шубуунhаа эды шэнээн ашаг шэмэ абтаhан байгаа (килограммаар):

	1970 он	1971 он	1970 онтой сасуулхада 1971 ондо процентээр
Дунда зэргээр 1 үнеэнhээ жэл соо haaгдаhан hүн	1674	1701	102
Дунда зэргээр 1 хониhoo жэл соо хайшалагдаhан ноohон	3,04	2,86	94
Нэгэ тахяаhaa дунда зэргээр жэл соо абтаhан үндэгэн	178	182	102

1970 онойхитой сасуулхада, гүрэндэ тушаагдаhан эбэртэ бодо малай дунда зэргын шэгнүүр 11 процентээр, хониной—1, гахайн—3 процентээр нэмээ.

Гүрэндэ мал ажалай эды шэнээн продуктнууд худалдагдаа:

	1971 он	1971 ондо процентээр: түсэбhөө гадуур худалдалгые оруулалсан, гүрэнэй түсэбтэй сасуулхада	1970 онтой сасуулхада
Бүхы түхэлэй ажахынуудта			
Мал ба шубуун—мянган тонно (амидын шэгнүүрээр):	57,2	98	106
үүсэлгэдэhэн шэгнүүртэ оруулхада	34,0	x	107
hүн — мянган тонно	115,4	[illegible]	101
Үндэгэн — миллион хэhэг	65,3	[illegible]	126
Ноohон (зачетно шэгнүүрээр) — тонно	6271	97	99,0
Гүрэнэй ажахынуудта болон колхозуудта			
Мал ба шубуун — мянган тонно: амидын шэгнүүрээр	53,1	97	103
үүсэлгэдэhэн шэгнүүртэ оруулхада	31,2	x	103
Һүн — мянган тонно	115,3	102	101
Үндэгэн — миллион хэhэг	63,8	156	124
Ноohон (зачётно шэгнүүрээр) — тонно	5869	97	99,0

Һү болон үндэгэ худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ.

Хяагтын, Улаан-Үдын, Кабанскын, Захааминай, Баргажанай ба бусад зарим аймагуудай ажахынууд, мүн «Птицепром» трестын ажахынууд үнгэрөөшэ жэлдэ мал ба шубуун ажалай продуктнуудые абаха ба гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ үлэмжэ hайнаар дүүргээ.

Гэхэ зуура, олонхи колхоз, совхозуудай хүдэлмэридэ дутагдалнууд үзэгдэhэн байна гэбэл, хүдөө ажахын техникэ мууса ашаглагдаа, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса бага байгаа, малай тоо толгойн ашаг шэмыень түргөөр дээшэлүүлхэ арга ноосэнүүд хүсэд hайнаар ашаглагдаагүй.

Түсэбhөө гадуур худалдалгые оруулалсан, гүрэндэ жэлэй түсэбөөр хараалагдаhанhaa 74 ажахы 2,9 мянган тонно мал ба шубуу, 54 ажахы — 4.2 мянган тонно hү, 62 ажахы — 310 тонно ноohо багаар худалдаа гэхэ гү, али 8—10 процентээр түсэбөө дүүргээгүй.

Мал ажалые үбhэ тэжээлээр хангаха ба тэжээлэйнь баазые бэхижүүлхэ тушаа асуудалнуудые бодото дээрэнь шиидхэлгэ үнгэрэгшэ жэлдэ яhала hайжараа. Сабшалан болон бэлшээри hайжаруулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдээ.

Мүнөө ябажа байгаа малай үбэлжэлгэдэ бэлдэгдэhэн бүхы тэжээлнүүд (тэжээлэй единицэнүүдтэ оруулан тоолоходо) 1970 онойхидо орходоо 11 процентээр, тэрэ тоодо концентрированнэ тэжээл 47, бүдүүн тэжээл — 5 процентээр ехэ байна.

Гэбэшье колхоз, совхозууд тэжээл бэлэдхэхэ түсэбүүдээ дүүргээгүй.

Мал ажалай хүдэлмэриие оньhожоруулха талаар колхоз, совхозуудта горитой хүдэлмэри ябуулагдажа үргэлжэлhөөр.

Үнгэрөөшэ жэлэй hүүлдэ оньhон түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаhан мал ажалай фермэнүүдтэ байрлуулагдаhан мал болон шубуудай тоое бүхы малай тоо толгойтой процентээр сасуулжа харахада иимэ байна:

	Уhаар хангалгаар	Тэжээл хубааралгаар	Наг шэбхэhээ сэбэрлэлгээр	Үнеэ haалгаар: Үндэгэ суглуулгаар	Тоологдоhон бүхы хүдэлмэринүүдээр
Эбэртэ бодо мал	15	8	16	12	1
Гахай (хоёр hара хүрөөгүй поршоонхонуудые тоолонгүйгөөр)	77	64	67	x	17
Шубуун	67	47	61	35	19

Колхозуудай (загаhанай колхозуудые тоолонгүй) бүхы олзо доход 51 миллион шахуу түхэриг боложо, 1970 онойхитой сасуулхада 11 процентээр нэмээ. Хүдөө ажахын бүхы продукциин (овощ, шубуунай мяхан ба үндэгэнhөө бэшэ) өөрын үнэ сэн 1970 онойхидо орходоо бүхы колхозуудта үнгэрөөшэ жэл хямдарhан ба үйлэдбэриин олзо оршо дээшэлhэн байна.

Колхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда зэргын hарын салин—6, колхознигуудай 7 процентээр 1970 онойхидо орходоо нэмээ.

Хүдөө ажахын материально-техническэ бааза улам бэхижүүлэгдээ.

Хүдөө ажахыда гүрэнэй ба колхозуудай оруулhан капитальна hомололго 79 миллион түхэриг болоhон гэхэ гү, али үнгэрөөшэ жэлтэй сасуулхада 20 процентээр нэмээ. Мянган трактор (бодото тоогоороо), 750 ашаанай ба тусхай автомобиль, 550 орооhо хуряалгын комбайн, 42 хартаабха, 162 силос хуряалгын комбайн, 324 рядково жатка, 837 тракторай плуг, 312 культиватор, 200 сеялкэ, тэрэ тоодо 3 сеялкэhээ бүридэhэн 28 агрегат, 1660 косилка, 38 үтэгжүүлгэ сасадаг машина, 66 уhа бүлэдэг станци, 62 газар уhалдаг машина ба түхеэрэлгэнүүд, мүн ондоо элдэб машина болон механизмууд, 58 мянган тонноhoo үлүүсэ минеральна үтэгжүүлгэ хүдөө ажахыда үгтэhэн.

III. ТРАНСПОРТ БА ХЭЛХЕЭ ХОЛБООН

Түмэр замай Улаан-Үдын отделени ашаа ябуулха 1971 онойнгоо түсэб 102 процент, тэрэ тоодо ой модоной ашаа — 100,9 процент, шулуу нүүрhэ — 105 процент, минеральна-барилгын материалнуудые — 97 процент, талха тараа— 129 процент дүүргээ.

Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал ашаа шэрэлгын хэмжээн 6,5 процент ехэ болоо. Ажалай бүтээсын талаар 1971 оной түсэб 100,1 процент дүүргэгдээ.

Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 1971 ондо локомотивай бүтээсэ 14 процент, вагоной бүтээсэ 17 процент ехэ болоо. Сүүдхэ соо вагоноор ашаа шэрэлгэ 15,2 процент түргэдхэгдөө.

Бүгэдын ашагладаг автомобильна транспортаар ашаа шэрэхэ 1971 онойнгоо түсэб Буряадай транспортна управлени 102 процент дүүргээ. Ашаа шэрэхэ түсэбөө — 103 процент, хүн зониие шэрэхэ түсэбөө — 104 процент дүүргээ. Үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, ашаа шэрэлгэ 2 процент, ашаа шэрэлгын эрьесэ — 4 процент, хүн зониие шэрэлгэ 2 процент ехэ болоо.

1971 оной турша соо Улаан-Үдэ городой трамвайгаар 21 миллион хүн шэрэгдээ гэхэ гү, али хүн зониие шэрэхэ түсэб 100 процент дүүргэгдээ.

1971 ондо хэлхеэ холбооной продукциин ниитэ хэмжээн 100,5 процент дүүргэгдээ, радиотрансляционно точконуудые олошоруулха түсэб 170 процент, городой телефонно хэлхеэ холбооной абонентнүүдые олошоруулха түсэб 192 процент дүүргэгдээ.

IV. КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

1971 ондо hомололгын али бүхы арга хэрэглэhэнэй ашаар гол фонднуудые ашаглалгада оруулга 1970 онойхитой сасуулбал 15 процентээр ехэ болоо.

Шэнэ предприятинуудые барихаhанай, тэрэшэлэн хүдэлжэ байгаа предприятинуудые hэльбэн шэнэдхэhэнэй ашаар Зэдын вольфраммолибденэй комбинадта, «Теплоприбор» заводто, «Электромашина» заводто, ноohо угаадаг фабрикада шэнэ хүсэнүүд ашаглалгада үгтөө. Сэлэнгын целлюлозокартоной комбинадта 12 мянган квт хүсэтэй ууралаар хүдэлдэг турбинанууд, час соо 150 тонно уурал гаргадаг ууралай котельнүүд ашаглалгада үгтөө. 1971 ондо Улаан-Үдэ хотодо кондитерска фабрика, Мухар-Шэбэр тосхондо тоhо-сырэй завод, Гусиноозерск хотодо, Хэжэнгэ ба Турантаево тосхонуудта ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг комбинадууд. Закаменск хотодо дотор хубсаhа угаадаг ба химиин аргаар хубсаhа сэбэрлэдэг предприяти ашаглалгада үгтөө. «Забайкаллес» комбинадай предприятинууд 178 мянган кубометр модо шэрэхэ харгы, 400 мянган кубометр модо буулгаха хүсэнүүдые, 35 мянган кубометр модо-зомгооhoop хэhэн плитэнүүдые гаргадаг цех, 35 мянган кубометр технологическа зомгооhо гаргадаг цех ашаглалгада оруулhан байна. Электрын элшэ хүсэ дамжуулдаг лининүүдэй утань 1340 километрээр ехэ болоо. Тэрэнэй 1000 үлүүтэй километрынь хүдөө ажахын хэрэглэмжэдэ зорюулагданхай. Үнгэрэгшэ жэлэй турша соо гүрэнэй ба колхозуудай мүнгэ зөөриин ашаар хүдөө ажахыда 8 мянган толгой эбэртэ бодо малай байха, 90,3 мянган толгой хонидой байха, 10,3 мянган толгой гахайнуудай байха малай шэнэ байранууд баригдажа, ашаглалгада үгтөө, 4,4 мянган гектар уhалагдадаг шэнэ газар ашаглалгада үгтөө, 1,7 мянган гектар ехээр шиигтэнги, намаглиг газарнуудые хатааха, 72 мянган гектар бэлшээри уhалха хүдэлмэри хэгдээ.

Гэбэшье 1971 ондо үйлэдбэриин хүсэнүүд ба барилгануудые ашаглалгада оруулха түсэб бүхы республика дотор, мүн зарим предприятинууд ба организацинуудай талаар хүсэд дүүргэгдээгүй.

Һомололгын али бүхы аргануудай ашаар арадай ажахыда hомологдохо капитальна hомололгын мүнгэн 276 миллион түхэриг, тэрэ тоодо гүрэнэй капитальна hомололго 254 миллион түхэриг болоhон байгаа.

Республикын генподрядна барилгын организацинууд 1971 оной турша соо 119,8 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри дүүргээ. Энэнь жэлэй түсэбэй 92 процент болоно. Тэрэ тоодо өөhэдынгөө хүсөөр 100.4 миллион түхэригэй хүдэлмэри хээ. Энэнь жэлэй түсэбэй 93 процент болоно. 1970 онойхитой сасуулбал, өөhэдынь хүсөөр хэhэн барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн 6 процент ехэ болоо.

Субподрядна организацинууд жэлэй турша соо 12,7 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри дүүргээ гэхэ гү, али жэлэй түсэб 98 процент дүүргээ.

Түсэбэй дүүргэлтэ ба подрядна хүдэлмэриин ургалтын темп зарим организацинуудай талаар иимэ байгаа гэбэл:

	Жэлэй түсэб дүүргэлтын процент	1970 он 1971 онойхидо орходоо процентээр
Барилгын Буряадай управлени	86	107
«Бурятцелинстрой» трест	91	98
№ 834 СМП	88	81
№ 802 мостпоезд	103	110
№ 397 СМП	103	154
Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлени	92	69
Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилгын управлени	67	3 дахин
№ 56 мехколонно	112	83
«Бурводстрой» трест	91	123

1971 ондо колхозууд хоорондын барилгын организацинууд 8.7 миллион түхэригэй хүдэлмэри хээ гэхэ гү, али жэлэйнгээ түсэб 106 процент дүүргээ. Энэнь 1970 онойхитой сасуулбал, 23 процентээр ехэ болоно.

Барилга дээрэ түрүү онол аргануud нэбтэрүүлэгдэдэг, барилгын хүдэлмэриин техническэ хэмжээн ба оньhожоруулга дээшэлдэг байгаа. Бүрин суглуулагдамал али бүхы конструкцитай томо хэмжээнэй элементнүүд, узелнууд ба блогуудhаа барилга хэхэ хүдэлмэриин хэмжээн ехэ болоо. Барилга дээрэ ажалай бүтээсэ 2 процентээр ехэ болоhон байна.

Республикын подрядна организацинууд барилга хабсаралгын хүдэлмэриин бодото өөрынь үные ехэ болгожорхиhон байха юм. Тэрэнэй эсэстэ 1971 оной 11 hарын турша соо подрядна организацинууд ашаг олзо абаха жэлэйнгээ түсэб 76 процент дүүргээ бшуу.

Барилга дээрэ үшөө горитой дутагдалнууд бии байhаар. Ашаглалгада тушаагдахаяа байhан барилганууд дээрэ мүнгэ зөөри, материальна ба ажалай нөөсэ хүсэд дүүрэнээр элсүүлэгдэнэгүй. Барилгын үйлэдбэри эмхидхэхэ хэрэгтэ дутуу дунда зүйлнүүд үзэгдэнэ: машина ба механизмууд хангалтагүйгөөр ашаглагдаhан, барилганууд хүдэлмэриин хүсөөр ба материалнуудаар хүсэд хангагдадаггүй, хүдэлмэриин саг дэмы хаягдадаг байhан юм.

V. УЛАД ЗОНОЙ МАТЕРИАЛЬНА ҺУУДАЛ БАЙДАЛ БА СОЁЛОЙ ХЭМЖЭЭН

Республикын арадай ажахыда хүдэлдэг хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай жэлэй дунда зэргын тоо 1971 оной турша соо 2 процентээр олошорhон байна. Салин хүлhэнэй жаса 4 процентээр ехэ болоо, харин hарын дунда зэргын салин хүлhэн 2 процентээр ехэ болоhон байха юм.

Республикын арадай ажахын гол hалбаринуудай талаар хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай hара бүриин дунда зэргын салин хүлhэн иимэ хэмжээтэйгээр ехэ болоо гэбэл:

	Hара бүриин дунда зэргын салин хүлhэн (түхэригөөр)	1971 он 1970 онойхидо орходоо процентээр
Бүхыдөө арадай ажахын талаар	136	102
тэрэ тоодо:		
промышленностьда	155,0	103
хүдөө ажахыда	115,0	106
тэдээн cooho — совхозуудта	115.0	106
транспорт дээрэ	152,4	102
хэлхеэ холбоондо	108,6	102
барилгада	168,1	102

Хүдэлмэришэд, алба хаагшад ба колхознигуудые пенсеэр хангалга hайжарна. Гүрэнэй пенси тухай хуулиин ёhoop тогтоогдоhон пенсиин ниитэ хэмжээн ба hара бүриин дунда зэргын хэмжээн жэлэй турша соо нэгэ хүн дээрэ абаад харабал, 10 процентээр ехэ болоо. Колхозуудай гэшүүдэй пенсиин хэмжээн шэнээр харагдаhан, hара бүриин дунда зэргын пенсиин хэмжээн нэгэ хүн дээрэ абаад үзэбэл, 55 процентээр ехэ болоhон байна.

Улад зоной нөөсэлгын кассануудта хадагалдаг мүнгэн жэлэй эсэс багта 97,3 миллион түхэриг боложо, үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 10,8 миллион түхэригөөр ехэ болоhон байба.

Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай (ниитын эдеэ хоол оруулалсан) розничнэ эд бараанай эрьесэ жэлэй турша соо сасуулагдамал сэнгээр 8.2 процент ехэ боложо, 556,3 миллион түхэригтэ хүрэhэн байна.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин эд бараанай эрьесэ 180,2 миллион түхэриг болоhон, үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулбал 8 процентээр ехэ болоhон байха юм. Тэрээнhээ гадна, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин организацинууд нютагуудтахи дэлгүүр дээрэ тогтоhон сэнгээр 6,5 миллион түхэригэй хүдөө ажахын продукт худалдаа.

Гүрэнэй кооперативна худалдаа наймаанай (ниитын эдеэ хоол оруулалсан) розничнэ эд бараанай эрьесын жэлэй түсэб 101,8 процент, тэрэ тоодо эд хэрэглэгшэдэй кооперациин организацинууд 101,2 процент дүүргээ.

Розничнэ эд бараанай эрьесын түсэбые худалдаа наймаанай зарим организацинуудай дүүргэhэниинь иимэ гэбэл:

	Жэлэй түсэб дүүргэлтын процент	1971 он 1970 онойхидо орходоо процентээр.
Нютагай худалдаа наймаанай организацинууд	101,7	107.5
Улаан-Үдын горпромторг	100,3	106,7
Улаан-Үдын горпищеторг	102,4	110,7
Улаан-Үдын универмаг	102.2	101,8
Столовонуудай трест	101.5	
ОРС-нууд ба продснабууд — хамтадаа	101.7	
Ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностиин УРС	100,3	
НОД-6 ОРС	102,3	
Гусиноозерскын ОРС	103,6	
Зэдын продснаб	100,1	
Буркоопсоюз	101,2	

Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй бал, гүрэнэй нөөсэhөө худалдагдаха фондын за бараа: мяха ба мяхан нүүдые, үндэгэ, загаhа, тоhо, архи ба ликер-архи нүүдые, ноohон ба улhан мол ба трикотаж зүйлнү далдалгын хэмжээн ехэ

Эд бараан нилээд ехэ дагдадаг болобошье, h нэй зүйлнүүдээр, загаhа промышленна эд барааб улад зоной хэрэглэмж хангагданагүй.

Гүрэнэй, колхозууд зоной мүнгэ зөөреэр ре городууд ба хүдөө нютаг хыдөө 256 мянган дүрбэл (ашатай туhатай) талмай гаран шэнэ байра ба т нүүдэй гэр байранууд аш үгтөө.

Гүрэнэй ба колхозууд зөөреэр 5236 hурагшад юрэнхы hуралсалай шэн линууд. 1000 үхибүүдэ жэхэ hургуулиин наhа үхибүүдэй эмхи зургаан оронтой больницанууд б ажаhуудалай хэрэглэмж барилганууд баригдаhа Тэрээнтэй хамта гэр соёлой ба ажаhууда рилгын түсэб бүхыдөө ка дотор, мүн зарим пр нууд, организацинуудай дүүргэгдээгүй.

1970 онойхитой улад зоной ажаhуудала лэмжэ хангалгын хэм процентээр, тэрэ тоодо тагуудта 9 процентээр Жэлэй турша соо ажаhуудалай хэрэглэмж даг 25 предприятинууд дээ. Ажаhуудалай хэрэг гадаг предприятинуудай жо байбашье, тэдэнэр талдана, илангаяа хү гуудта дутaлдана.

Арадай гэгээрэл, эрд соёл культура улам хүгжэhэн байна.

250 мянга гаран хүн янзын hуралсалда хаб данхай юм. Тэрэ тоо hуралсалай hургуулинуу мянган hурагшад, дээдэ нуудта 20,5 мянган хай дунда hургуулину мянган хүн hурана.

1971 ондо 9875 х hургуули дүүргээ. Эн онойхидо орходоо 2 олон болоно. Тэрэ тоо hуралсалай халаанаар үдэшын hургуулинууд хүн дунда hургуулитай ралсалай жэлэй эхиндэ нуудта ба hунаагдаhан бүлэгүүдтэ 20503 hураг даг байгаа. Энэнь үнг ралсалай жэлэйхидэ процентээр олон болоно

1971 ондо дээдэ hур та 4173 хүн, тусхай гуулинуудта 6797 хүн байгаа. 28 мэргэжэлэ дээдэ зэргын эрдэм б 3146 мэргэжэлтэд; хүд 722 мэргэжэлтэд; пром тиин 810 инженернүүд; женер-барилгашад; 1444 хүдэлмэрилэгшэд дэhэн юм. 71 мэргэжэл дунда зэргын бэлэдхэл мэргэжэлтэд, тэдээн со технигүүд, хүдөө ажа мэргэжэлтэд, медицины дэлмэрилэгшэд, гэгээр хүдэлмэрилэгшэд, ко 270 хүдэлмэрилэгшэд дээ hэн. Дээдэ hургуу лон техникумуудые дү ниитэ тоо 1970 онойхи бал 13 процентээр байха юм.

Техническэ мэргэжэ даг училищинууд м 6950 залуу хүдэлмэр лэхээн, арадай ажахы hэн байна. Тэдээн со мышленностьда, барил спорт ба хэлхеэ холбо хүн, хүдөө ажахыда бусад hалбаринууд хүн эльгээгдээ. Тэрээ 1553 хүдэлмэрилэгшэд мэргэжэлэй училищинн шын отделенинуудта h нэ мэргэжэл шудалh мэргэжэлээ дээшэлүүл юм.

1972 оной эхиндэ табан профессиональна гаан, 756 киноустано ниитын 565 библиотека клубай 630 эмхи зургаа дэг байба. Театрнуудта ган хүн орохон. ган хүн кино харааhан

Эмнэлгэ-профилактик элүүрые хамгаалгын зургаанууд олошорhо Больницануудта 10 мя орон табигдаhан. 1971 багта 10 мянган хүн зон үлүүтэй орон хүртэдэг дэб бүхы мэргэжэлэй з тоо 1738 хүндэ хүрэhэ зэргын бэлэдхэлтэй хүдэлмэрилэгшэдэй то шахуу хүнүүд болоhон

Саг үргэлжэ хүдэлдэ саадууд ба яслинууд үхибүүдэй хүмүүжэдэг

Республикын ажалш хын ба эмнүүлхын тула ринууд, профилакторин ралтын байшангууд ба гын баазанууд түхеэрэг

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлени

ХУУЛИ САХИГДАХА ЁҺОТОЙ

Үнгэрэгшэ жэлэй январиин нэ-нээ ССР Союзай ба союзна спубликануудай хуули гаргаха рhэ ёhонуудай хүсэндөө оро-hоо хойшо ажал тухай хуули иха хүдэлмэри харалга арадай дтэ ехэ гуримтай, аша үрэ тэй боложо үгэhэн байна.

Хүдэлмэришэд болон алба гшадай ажаллаха эрхын ёhо нуud үнгэрhэн жэл болотор э даahан элдэб хуулинууд бо- тогтоолнууд соогуур хэлэгдэ- байдаг hэн. Жэшээнь, союз- республиканудай ажал тухай ексэнууд 1920 ондо баталагда- байха юм. Ажал тухай хуу-лидай кодекснууд РСФСР-тэ 18 ондо баталагдаhан. 1922 о В. И. Ленинэй хабаадалга-гаар «Ажал тухай» кодекс зо-гдожо, хүдэлмэришэд болон хаагшадай ажалай эрхэнүүд шуулагдаа бэлэй.

Ажаллаха эрхэ манай гүрэнэй бүхэндэ конституцяар олгог-хой гэжэ мэдэнэбди. Тиихэдэз бүхэн энэ эрхэеэ өөрынгөө ар хэрэглэжэ шадаха, тэрэ-ажаллаха эрхые гүрэн хам-жа, хаража байдаг.

Ажал тухай хуули ёhонууд эб олон бүлэгүүдhээ бүридэ-юм. Тэдээн соогуурнь хүнэй ллаха эрхын ёhо гуримууд. ллаха эрхые сахиха, хинаха ай заабаринууд үгтэнхэй. hэз ССР Союзай ба союзна публикануудай хуули гаргаха hэ ёhонуудай үнгэрэгшэ жэл-хүсэндөө орohonhoo хойшо хүн ой ажаллаха эрхые олгохо, аалха хэрэг нилээд гуримтай hон байна.

Жэшээбэшье хуулита бэшээр хү-е ажалhaaнь гаргаха, нэгэ haa нүгөө ажалда оруулха, ралтын үдэрнүүдые hэлгүүлхэ, лай дүүрэhэн хойно хүдэлгэ-дурагүй ажалдань хүсөөр ба-ха гэхэ мэтэ алдуунууд гар-ажал байдаг байна.

Энэ хэлэгшэеэ баримталхын ту-би өөрынгөө Загарайн аймагай дэй хаража шиидхэhэн хэрэ-д cooho нэгэ хэды жэшээ дур-хүсэлэнтэйб.

Нүхэр Ставникова Шэнэ-Бэ-нэй сельподо 1970 оной май-сентябриин 13 болотор хүдэлөөд, декредтэ гараhан байна. Тиигээд энэ амаралтынгаа дүүрэхэдэ hөөргөө ажалдаа ерэхэдэнь, сельпогой түрүүлэгшэ нүхэр Гроздова хүхөөр хүүгэдтэйш, ажалдаа haатахаш гээд, ажалдань абажа үгөөгүй ха. Теэд өөрөө мэдээд хүниие ажалhaaнь гаргажа шадахагүй байhан тула, нэгэ хэды сагай үнгэрhэн хойно, нүхэр Гроздова Ставниковае ажалаа шалтаггүйгөөр хаяба гээд, хүдэлмэриhөөнь гаргаhан байна.

Загарайн арадай сүүд энэ хэрэгые хаража үзөөд, Ставниковае ажалдань оруулха гэhэн шиидхэбэри гаргаа hэн. Тэрээнhээ гадна, ажалhaa haатаха үедөө хохидоhон 396 түхэриг мүнгыень сельпо түлэhэн байна. Харин совет хуули эбдэhэнэйнгээ түлөө нүхэр Гроздова Буркоопсоюзай правлениин зүгhөө хэhээлтэ абаhан юм.

Ямар нэгэн хүдэлмэришэниие гү, али алба хаагшые ондоо ажалда оруулха, үгышье haa ондоо эмхи зургаанда хүдэлгэдэг болгохо гэзшэ тэрэ хүнэй өөрын дурагүйгөөр хэгдэжэ болохогүй гэжэ ССР Союзай ба союзна республикануудай ажал ту...й хуули ёhонууд соо хэлэгдэдэг. Теэд энээниие эбдэдэг хүдэлмэришэд дайралдадаг зандаа. Жэшээнь, Шэнэ-Бэрээнэй механическа заводой автомашинын жолоошон В. В. Кокорин шорой шэрэдэг машинада хүдэлдэг, 136 түхэриг салинтай байгаа. Тиигээд нэгэтэ энэ машинадань хоорбо табижа ашаанай болгоод, ондоо хүндэ үгэhэнэй hүүлдэ, Кокориниие өөрынь тогтомол салингүй, хүдэлhөөрөө олодог олзотой автобусто hуулгаба ха. Тиихэдэнь Кокорин арсаhан байгаа.

Сүүд энэ хэрэг хаража үзөөд, Кокориниие хуушан машинадань үлөөхэ, нэгэ hара хүдэлэнгүй байжа, гарзада орohон гаршыень заводоор түлүүлхэ гэhэн шиидхэбэри гаргаhан байна.

Энэ жэшээ юу харуулнаб гэхэдэ, манай гүрэнэй ажал тухай хуулинууд гээшэ совет хүнэй талые харадаг, тэдэнэй аша туhада нүлөөлхэ зорилготойгоор зохёогдоhон байна гээшэ. Тиимэhээ предприятинуудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгhөө эдэ хуулинуудай эбдэгдэхэгүйн тула ниитын эмхинүүд, илангаяа профсоюз саг үргэлжэ хаража байха ёhотой. Гэхэтэй хамта, профсоюзай зарим эхин эмхинүүд гэшүүдэйнгээ тала харахын, тэрэнэй түлөө тэмсэхын орондо хуули эбдэгшэдтэй эбсэхэеэ hанадаг, арсалдаануудhaa бэеэ абахаяа hанадаг байна. Жэшээнь, Г. Е. Дунаева Элхиин дунда hургуулида багшаар 14 жэл хүдэлhэн байгаа. Теэд hургуулиин директор нүхэр Оленников үнгэрэгшэ жэлэй августын 25-да энэ багшые hуралсалай hунаагдаhан үдэртэй hурагшадай хүмүүжүүлэгшээр томилhон байна. Ажалайнгаа бүхы талаараа ондоо боложо хубилха дээрэhээнь нүхэр Дунаева арсаад, тэрэ ажалдань гараагүй юм. Тиихэдэнь шалтаггүйгөөр хүдэлмэрээ хаяба гээд, нүхэр Оленников Дунаевае ажалhaaнь гаргажархиhан байна.

Тус арсалдаанда энэ hургуулиин профсоюзай эхин организаци директорэй талые барижа, дүүргэхэ ёhотой үүргэдээ хайша хэрэгээр хандаа юм.

Игэжэ элдэб арсалдаануудта халирхайгаар хабаадаха, тэдэниие буруугаар шиидхэхэ ушарнууд элдэб шалтагаанhaa дулдыдан гарадаг. Эбээ таhаралга, шүүмжэлэлдэ али али талын дураа гуталга, асуудал бүхэниие гүрэн түрэдэ, бүгэдэ ниитын хэрэгтэ туhатайгаар ба эрхэтэн бүхэнэй талые гомодхоохогүйгөөр шиидхэжэ hураагүйhөө, ажал тухай совет хуулиин ёhо гуримуудые мэдэхэгүйhөө дулдыдажал гарадаг байна. Тиимэhээ партийна, комсомолой, профсоюзай бүлгэмүүдые толгойлогшод ба хүтэлбэрилэгшэд хуули hайн мэдэхэ ёhотой. Тэрээнhээ гадна, эрхэтэн бүхэншье совет хуулияа шудалхадаа өөрынгөө талые хамгаалха арга боломжоёо мэдэхэ болоно бшуу. hураhан—далай, hураагүй—балай гэжэ арад зон дэмы хэлэдэггүй.

Манай гүрэнэй хуулинууд, тэрэ тоодо ажал тухай хуули сахиха ёhо гуримууд совет хүнэй аша туhада зохёогдонхой, тиимэhээ тэдэ зайлашагүйгөөр сахигдаха ёhотой гээшэ. Энээн тухай манай парти XXIV съезд дээрээ эли тодоор хэлэhэн байха.

П. ТАРАСОВ,
Загарайн аймагай арадай сүүдэй түрүүлэгшэ.

ДУРАСХААЛТА НЭГЭ НЮТАГ БИИ ЮМ

Электропоездын сонхоор харанаб. Шэлбүүhэнүүд дээгүүрээ саhа хүбэнтүүлhэн сагдуул модод, сагаан хүнжэлтэй тариянай газар, харгы. Москва хотоhоо гараhан поезд хойто зүг барин шэглэнэ. Болшево станцида поезд хахад час тухай зогсобо.

Эндэhээ модо хахадай газарта Костино оршодог. Урдань энэ багахан hуурин байhан, hүүлдэнь город болоо hэн, мүнөө Москва шадарай Калининград гэжэ городой нэгэ хубинь болонхой. Тиигээшье haaнь, урданайнь Костино гэжэ нэрэнь үлэhэн зандаа... Энэнь В. И. Ленинэй дурасхаалтай холбоотой юм.

...1918 оной августын 30-да партиин Московско комитедэй путевкоор В. И. Ленин Михельсонэй заводой хүдэлмэришэдэй урда үгэ хэлээд гаража абатарнь, эсерка Капланай шархатуулhыень улад hанан бээ даа.

Ильичэй энэ хүндэ шархыень аргалаа haaб даа. Тиигээшье haaнь, бэень муудаhан байгаа. Ильичэй бэеынь заhаруулхын тулада заатагүй амарха хэрэгтэй болоо hэн. Игэжэ врачнуудай ехэ эрилтэ хэhэнэй hүүлээр 1922 оной январь hарада Владимир Ильич Костино ерээ бэлэй. Эндэ эмхидхэгдэhэн совхозой нэгэ байшанда байрлаа. Ой модо элбэгтэй нютаг байгаа.

Костино hууринда вождь амархаяал ерэhэн юм. Теэд Ильич мини байжа шададаггүй байhан шуу. Эндэ ехээр хүдэлдэг байба. Партиин XI съездэ бэлдэдэг, Политбюрогой гэшүүдтэй ходол бэшэг абалсадаг, Москватай телефоноор хөөрэлдэдэг, элдэбын даабаринуудые дамжуулдаг байба. Хэрбээ хэрэгтэй болоо haaмни, гайхажа байнгүй дуудагты. Телефоншье бии ха юм. (3-дахи дабхарай коммутаторай телефонисткануд, Фотиевашье мэдэхэл), Фотиевагаар дамжуулжа, саарhа эльгээхэдэ болохо. Ерэжэшье ядахагүйлби. ябаха дуратайб, час хүрэхэгүй саг хэрэгтэйл,—гээд, Ильич эндэhээ партиин ЦК-да дамжуулhан байдаг.

«Англиин хүдэлмэришэдэй партиин политика тухайда» бэшэг, Самарска губерниин Алексеевкэ hууринай тариашадай туhаламжа эрижэ хандаhан гуйлтыень ВЦИК-эй Президиумдэ телефоноор дамжуулhан, мүн «Шэнэ экономическа политика тухай РКП-гэй ЦК-гай Политбюрогой директивэнүүдэй проектнүүдые» дамжуулhан юм.

Тэрэ үедэ Ильичэй байhан гэр мүнөө музей болонхой. 1922 оной январиин 17-hoo мартын 1 болотор энэ байшан соо Ильичэй байhан, ажаллаhан тухайнь эндэ бэшэгдэнхэй байдаг.

...Ильичэй хүдэлдэг таhалга, столынь, тэрээн дээрэнь Москватай хөөрэлдэдэг телефон (тэрэ үеын) тэрэ зандаа. Ханадань хуушанай час, таhалга соонь диван, гүрэмэл мебель. Энэ таhалганнь мууса түлигдэдэг дээрэhээ хүйтэн байhан, тиимэhээ Ильич унтадаг таhалга соогоо ехэнхидээ хүдэлдэг hэн. Энээн соонь мүн лэ стол табяатай. «Публицистын тэмдэглэл» гээшэеэ Ильич эндэ бэшэhэн юм. Манай партиин дотоодын политикын гол шухала хараа шугамууд, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй зорилгонууд энээн соонь тодорхойлогдоо hэн. Энэ тэмдэглэлэй гар бэшэгэй түрүүшын хуудаhан витринэдэ табяатай байна.

Энэ таhалгатай зэргэлээд столовонь. Буд хушалтатай багашаг стол, хажуудань дүрбэн стул табяатай. Скатерть дээрэнь Ленинэй нэрэ обог утаhаар оёотой. Энэнь Надежда Константиновнагай ажал даа.

hара хахад тухай Ильич эндэ байгаа. Энэ үе соо партийна, гүрэнэй, ажахын байгуулалтын асуудалаар 130 документ бэшэhэн юм. Парти ба гүрэнэй ажал ябуулгые Ильич эндэhээ ударидажа байгаа.

А. АШМАРИН.

Түүхын агуу тулалдаанда түрэл Москвагаа хамгаалагшад

БОРОДИНОҺОО БЕРЛИН ХҮРЭТЭР

1941 оной сентябриин 30-да Москва шадар хүрэжэ ерэhэн гитлеровскэ булимтарагшад ниислэл хотыемнай эзэлхэ зорилготойгоор генеральна добтолго хэжэ эхилээ hэн.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Улаан тугтаа Московско сэрэгэй училищиин 600 курсантнууд 32-дохи стрелково дивизиин болон 18, 19, 20-дохи танкова бригадын сэрэгшэдтэй хамта суута Бородинодо болоhон байлдаанай газар дээрэ октябриин 5-най үдэр фашист булимтарагшадай харгыень хааhан юм.

Москва шадар хархис дайсадые бута hамна сохиhонойнгоо удаа курсантнууд hургуулияа дүүргэhэнэй удаа элдэб фронтнуудта фашистнуудтай дайлалдаа. Олонхинь Берлин хүрэтэр ошоhон.

РСФСР-эй Культурын министерствын захилаар уран зурааша Н. И. Дрючин «30 жэл үнгэрхэдэ» гэhэн картина бэшэжэ дууhаба. Энэ зураг дээрэ Московско сэрэгэй округой Соведэй гэшүүн байhан генерал К. Ф. Телегинэй октябрь hарада Москва хотые хамгааласаhан урданай курсантнуудтай уулзалта.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (баруун гарhaa) уран зурааша Н. И. Дрючин, (зүүн гарhaa) Электротехническэ промышленностиин министерствын ахалагша инженер Д. И. Хатченков, проектнэ институдай отделэй начальник А. С. Гаврин, СССР-эй Финансын министерствын Ингосстрах-отделэй начальник В. С. Монахов, СССР-эй МВД-гэй сотрудник Г. С. Лобашев, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй Комитедэй отделэй начальник Н. Г. Марсков гэгшэд зураг зүбшэн хэлсэжэ байна.

ТАССай фотохронико.

Ажалшадай бэшэгүүдhээ

ХЭЗЭЭ МАСТЕРТАЙ БОЛОХО ЮМ?

...рүүнын аймагай ажалшадай ...хэмжэ хангаха комбинат ...хүнүүд хододоо олон байдаг. ...нэй олонхинь томо, бага ...хэнүүд соо заhабарилгада ...хо янза бүриин сабхи, гуталуудые асардаг, заhабариhaa ...адшье ябадаг. Зариманиинь эб...шэhэн часуудые мастерта за...уулжаа асарха юм.

Ябаража ерэhэн хүнүүд сабхи ...алай, часай мастерскойн томо ...урта үлгөөтэй үүдэндэ зогсонод. ...эрээр үдаан саг соо хүлеэнэд. ...эд мастерскойдо хүдэлдэг хү...д ерэнэгүй.

Суглараргшадай нэгэниинь комбинадай инженер С. И. Уваровта хандажа:

— Яахадаа мастерской хүдэлнэгүйб?—гэжэ асууба.

Нэгэ хэды абяагүйхэн байhан инженер «часай мастер үгы, бэдэржэ байнабди. Харин сабхи, гуталай таhагта Ушаков хүдэлдэг. Теэд тэрэмнай ехэнхидээ «хатуу харатай» нүхэсэнэ, ондоо мастер олдоногүй» гэhэн харюу үгэбэ.

Хэды болотор иимэ байдал үргэлжэлхэ юм? Комбинадта хүдэлхэ мастернуудые хэн бэдэрхэ ёhотойб? Эдэ асуудалнуудта аймсоведэй гүйсэдком зохихо харюу үгэхэ аабза.

В. БАЙБОРОДИН.

ХОРИ ГАРАН ЖЭЛ СОО

Маргарита Галдановна Намсараева хори гаран жэлэй туршада Захааминай аймагай Дабаата нютагай эхин hургуулида багшална. Тиигэхэ зуураа өөрынгөө ажалда оролдосотойгоор хандаха, эдир багахан хүбүүд, басагадые эрдэм номдо hургаха талаар нилээд баян дүршэлтэй болонхой. Энэ нүхэр хэшээлнүүдээ hайнаар үнгэргэжэ, үхибүүдтэ эрдэмэй үндэhэ hуури hайса ойлгуулхын тула шэнэ онол арга ихээр хэрэглэдэг, хэшээлнүүдээ hонирхолтойгоор үнгэргэдэг байна.

Мүнөө Маргарита Галдановна дурбадахи жэлээ үхибүүдые шэнэ программаар hургажа байна. Хирэ хирэ болоод Улаан-Үдэдэ ерэжэ, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдта hуралсадаг, шэнэ юумэ ойлгожо абахые хүсэдэг заншалтай. hүүлэй хэдэн жэлэй туршада үхибүүдынь hайнаар hуралсажа, классhaa класста бултадаа шахуу ороно.

Тиихэдэ hурагшадай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hайнаар табигданхай. hургуулидань түүхын булан, спортын багахан талмай, тус hургуули дүүргэhэн хүбүүд, басагадай фото-зурагуудай стенд эмхидхэгдэhэн байна. Дабаатын эхин hургуули дүүргэгшэдэй тоодо эндэхи совхозой ажахын түрүүшүүл, элдэб янзын мэргэжэлтэд бии юм.

Маргарита Галдановна гансал hургуулиингаа хэшээл хараад ябадаггүй. Тэрэ нютагай арад зоной дунда ябуулагдадаг ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Ажалдаа hайн үрэ дүн туйлаhанайнгаа түлөө «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэhэн значогоор шагнагдаhан байна. Тиимэл хадань тэрэниие эндэхи арад зон хүндэлдэг байна бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Г. Намсараева хэшээл үнгэргэжэ байна.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАГААР

РАДИО ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН

ХАРААЛАГДАҺАН ГРАФИГАЙ ЁҺООР

БОНН. (ТАСС). СССР ба ПНР-тэй ФРГ-гэй баталhан договорнуудые Бундесрадай (Баруун Германиин парламентын газар нютагуудай палатын) хуули заршамай комиссиин хаража үзэhэниинь тэдэ договорнуудые эсэслэн баталха ябуулгын түрүүшын алхам болоно. «Зүүн зүгтэ хамаатай договорнууд парламентын hайшааха замдахи түрүүшын haaд тойбые дабажа гараба»,—гэжэ «Генераль-Анцайгер» газетэ бэшэнэ. «Комиссиин гэшүүдэй дуугаа үгэлгэ хадаа даб дээрэхи шухала шиидхэбэри гаргаhан удхатай» гэжэ «Франкфуртер рундшау» газетэ баhал тэмдэглэнэ.

Парламентын шатануудые хуулиин эдэ хоёр проектын дамжаха замынь нилээд уташье haa, ФРГ-гэй правительствын уридшалан табиhан графигай ёhoop бэелүүлэгдэжэ байнхай. Хуулиин проектнүүдые Бундесрадай гадаадын хэрэгүүдэй комиссида хаража үзэлгэ эхилээ. Апрель соо хоёрдохёо уншагдаха юм. Тиигэhэнэй hүүлээр тус проектнүүд эсэсэй шиидхэбэри гаргахын тула Бундестагта дамжуулагдаха. Энэ хэрэг байгша оной түрүүшын хахадай дүүрэтэр шиидхэгдэхэ гээд этигэнхэй байhанаа правительствын түлөөлэгшэд элирхэйлнэ.

Шахардуу байдал hуларуулгын, Европодохи оршон байдал заhаруулан hайжаруулгын аша туhада харюусахаар урагшатай политическэ ябуулгануудай хэгдэхэ тума, ХДС/ХСС дотор эшэлhэн харша этэгээдүүдэй шанга добтолгонуудые Брандт-Шеелиин правительство саран зайсуулха баатай болоно.

Эдэ партинуудай баруунай тала баридаг хүтэлбэрилэгшэд договорнуудта ямаршье хамаагүй шэнэ ажаглалтануудые хэнэ. Жэшээлэн хэлэбэл, «Европын экономическа нүхэсэлые Советскэ Союз мэдэрхэ ёhотой» гэhэн эрилтээ договорнуудые эсэслэн баталалгын нэгэ условии болгон табина. Энээнэй үндэhэ баримтагүй байhаниинь тон эли. Тэдэ договорнууд ФРГ-гэй конституцида зүришэнэ гэhэншүү баталамжа договорнуудые буруушааха «баримта» болгон дурдана. Энэнь Бундесрадай хуули заршамай комиссида олонхиин дуугаар буруушаагдаhан байха юм.

ШАХТЁРНУУДАЙ ЭРИЛТЭ

ЛОНДОН. (ТАСС). Гаhар бэетэй полициин сагдаанар Британиин парламентын общинануудай палатын үүдэ hахинхай байба. Юун болооб гэхэдэ, салин хүлhэ дээшэлүүлхэ эрилтэ правительствын үмэнэ табихын тула Лондон ерэhэн, Англиин буhалгаалан бодожо байгаа 300 мянга шахуу шахтернуудай түлөөлэгшэд эндэ суглараа бшуу. «Горнягууд ажалай түлөөhэ зүбөөр тогтоохо эрилтэ табина», «Шахтернуудые дэмжыт», «1947 онhoo хойшо Англиин шахтануудта 6545 хүн хорооо» гэhэн үгэнүүдтэй лозунгнуудые тэдэ түлөөлэгшэд баринхай ерэбэ.

Теэд шахтернуудай гасалан ба гашуудалнууд консерваторнуудай правительствын сэдьхэлые доhолгоногүй. Шахтернуудай буhалгаан тухай асуудалаар общинануудай палатада эхилhэн үгэ хэлэлгын үедэ худалдаа наймаанай ба промышленностиин министр Джон Дэвис: «шахтёрнуудай тэмсэлээ болюулаагүй haaнь, хүдэлмэришэдэй тоое саашадаа бүри ехээр хороохобди» гэжэ занаба.

ООН-ой үүргые бага болгохо hэдэлгэ

НЬЮ-ИОРК. (ТАСС). Америкын Холбоото Штадууд ООН-ой удха шанарые бага болгохо hэдэлгэ гаргана. Тиин уласхоорондын энэ эмхиие политическэ тон шухала асуудал шиидхэхэгүй, харин элдэб эсын юрэнхы хэрэгүүдээр hамаардаг эмхи болгохо хүсэлтэй гэжэ «Нью-Йорк пост» бэшэнэ. Энээнтэй дашарамдуулан, нютагай хэблэл юун гэжэ бэшэнэб гэбэл, иимэ hанаашалга ООН-ой дэргэдэхи американ түлөөлэлгэтэ эмхиин зүгhөө үнихэнэй гаргагдадаг. ООН-ой ажал ябуулгые гол хараа шэглэлhээнь хадуурулха зорилготой. Эб найрамдал, аюулгүй байдал сахиха, колониализмын ба үндэhэ яhа баримталан газаашалалгын үлэгдэлнүүдые усадхаха гэhэн бүхы шухала асуудалнуудые ООН-ой зүблэхэ зүйлhөө гаргаха hанаатай. Иимэ забдалга ООН-ой Генеральна Ассамблейн hүүлэй сесси дээрэшье гаргагдаhан байгаа.

А. Дэвисэй сүүд хойшолуулагдаба

НЬЮ-ИОРК. (ТАСС). Калифорниин засагаархидай зүгhөө худалаар гэмнэгдэжэ түрмэдэ хаагдаад, 15 hара үлүүтэй соо тэндэ hуужа байгаа эрэлхэг зоригто американ коммунистка Анджела Дэвисэй сүүд адагынь хоёр неделеэр хойшолуулагдаа.

Сан-Хосеhээ мэдээсэhэнэй ёhоор, Анджела Дэвисэй «хэрэг» хараха сүүдэй түрүүлэгшэ, судья Арнасон американ патриотнуудые сүүдлэжэ эхилхээр энэнэй урда тээ хараалагдаhан болзор (январиин 31) хойшолуулагдаа. Сүүд Анджела Дэвисэй адвокадуудай эрилтые хаража үзэхэ, тэрэшэлэн сүүдые Сан-Хосеhээ Сан-Францискада абаашаха тухай асуудал шиидхэхэ юм гэжэ соносхобо.

Буhалгаан болоҗо үргэлжэлhөөр

НЬЮ-ИОРК. (ТАСС). Правительствын ба заналтануудай эзэдэй зүгhөө заналтануудай хэгдэбэшье, США-гай баруун эрье шадарай докернуудай буhалгаан үргэлжэлhөөр. Энэнь 120 үдэрэй урда тээ эхилhэн юм. Үнгэрэгшэ жэлэй октябриин 6-да эдэ докернууд буhалгаагаа саг зуура зогсоохо баатай болоhон байгаа, юундэб гэхэдэ, США-гай правительство хүдэлмэришэдтэ харша Тафта-Хартлиин хуули гэдэгые хэрэглэн, буhалгааень хориhон байна.

Тэндэхи захиргаан хүдэлмэришэдэй хуулита эрилтэнүүдые хангахаяа мүнөө хүрэтэр үсэд арсажа байнхай. Тэрээнhээ гадна, энэ зүришэлдөөнлэ дахинаа хамааралсаха заналта засагай зүгhөө хэгдэнэ. Сенадтахи республиканецуудай удамарша Х. Скотт хэhээлгын хэмжээ абахые уряалха зуураа, үйлэдбэриин эзэдэй эрилтын үндэhөөр хүдэлмэрээ hэргээхыень докернуудые баадхаха хуулиин проект конгрессээр дамжуулан правительство бэелүүлхэ ёhотой гэбэ.

Турциин 2 миллион хүн ажалгүй

АНКАРА. (ТАСС). Турциин ажалай министр Али Рыза Узунер гэгшэ цементын, шэлэй ба керамическа үйлэдбэриин хүдэлмэришэдэй профсоюзай генеральна соведэй 5-дахи конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, мүнөө орон доторнь 2 миллион шахуу хүн ажалгүй байна гэжэ мэдүүлбэ.

Вашингтонэй заналта

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Экономикодонь американ капиталай ехээр шургаhые буруушаадаг оронуудта эсэргүү экономическа хорилто хэхэбди гэжэ США-гай правительство занана. Сагаан байшангай тунхаглаhан мэдүүлгэ дотор нигэжэ хэлэгдэнэ: Американ компанинуудта хабаатай зөөриие өөрынгөө мэдэлдэ абаhан оронуудай правительствануудта экономическа туhаламжа үзүүлхэеэ болихо, тэдээндэ уласхоорондын урьhаламжа үгэлгые буруушаахабди гэнэ.

Сагаан байшангай мэдүүлгэ түбхын түрүүн Латиин Америкын оронуудта эсэргүү шэглүүлэгдэнхэй. Юундэб гэхэдэ, Американ компанинуудай зөөриие гүрэнэй мэдэлдэ оруулха ябадал hүүлэй үедэ Латиин Америкын оронууд дотор ходо үзэгдэдэг болонхой.

ОРШОН БАЙДАЛ ТОГТУУРИТАЙ БОЛГОХО ЗАМ

КАРАЧИ. (ТАСС). Белуджистанай мэдээжэ ударидагша Акбар Хан Бугти гэгшэ Бангладешые энэ дары мэдэрхэ уряатайгаар Пакистанай правительствада хандаба. Юундэб гэхэдэ, Бангладешэй бэеэ даалга бодото хэрэг болонхой гэжэ тайлбарилна.

Бангладешые мэдэрhэн хэдэн оронуудтай Пакистанай дипломатическа харилсаагаа таhалhан тушаа хэлэхэ зуураа, Бугти игэжэ тэмдэглэнэ: иимэ политика баримталжа үргэлжэлбэл, Пакистан эсэсэй эсэтэ гансаардалгада орохо байха.

А. Бугти ороной дотоодын асуудалнууд тушаа тогтохо зуураа, ороной бүхы провинцинуудай арад үндэhэтэдэй хуулита эрхые конституциин ёhoop хангабал, олон үдэhэ яhатантай гүрэн — Пакистанай нэгэдэл сахигдажа болохо байна гэбэ.

Сэрэгэй байдал тухай хуулияа болюулхыень, Национальна ассамблей ба провинцинуудай сүлөө зарлахыень президент Бхутые тэрэ уряалба.

4,3 миллион хүн Бангладештэ бусаа

ДЕЛИ. (ТАСС). Зүүн Пакистанhaa хашагдан зугадаад, Индидэ саг зуура байрлаhан 4,3 миллион зон Эхэ орондоо — Бангладештэ бусаад байна. Индиин түбэй правительствын түлөөлэгшэ Калькуттада болоhон пресс-конференци дээрэ игэжэ мэдүүлбэ.

БАНГЛАДЕШ. Ороной город болон хүдөө нютагуудтахи арад зоной ажабайдал заhаржа, хуушанайнгаа түхэлдэ орожо байнхай. Хаанашье хуули ёhо сахигдажа, магазинууд хүдэлжэ, городой транспорт ябажа, hандаргагданхай харгынууд, хүүргэнүүд заhагдажа, промышленна предприятинууд ойрын үдэрнүүдтэ хүдэлжэ эхилхээр хараалагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Республикын томохон городуудай нэгэн болохо Джессура хотын үйлсэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ТҮРЭЛ АРАДАЙМНАЙ ТҮҮХЭ ТУХАЙ ХӨӨРЭХЭЛ...

МОСКВА хотын Горькиин нэрэмжэтэ гудамжада оршодог Революциин музейдэ орожо үзэһэн хүнүүд манай орон дотор Октябриин хубисхалай яагаад илаһан, үшөө хоридохи зуун жэлэй үүрэй толоноор Ленинэй партиин байгуулагдаһан, 1905 оной декабриин шэрүүн үдэрнүүдтэ Улаан Пресниин отрядуудай дайлалдаһан, дүрбэн жэлдэ Совет гүрэнэй хэр хүгжэһэн тухай түүхэтэ материалнууд, экспонадууд, мүнөө олдохоёо болиһон хэрэгсэл, зэбсэгүүд, ном һудар, зурагуудые хаража болоно. Эндэ Эхэ ороноймнай түүхэ үнэн ёһотоор харуулагданхай. Таһалгаһаа таһалга руу ороходошни — ондо ондоо үе саг, он жэлнүүд тухай зураглаһан баримтанууд. Тэндэ Сталинградай тракторна заводой бүтээн гаргаһан түрүүшын трактор...

СССР-эй Министрнүүдэй Советэй гаргаһан тогтоолой ёһоор, бүхы министерство, гүрэнэй комитедүүд болон ондоошье зургаанууд гаргажа байһан продукциингаа түхэлнүүдые музейдэ бусаалтагүйгөөр дамжуулан үгэхэ ёһотой юм.

Манай Буряадай хизаар ороноо шэнжэлгын музейдэ энэ талаар байдалынь ямар байна гээшэб? Байгалай эрьеын республикын хүгжэлтын шатануудые гүйсэд харуулһан, эли тодоор тэдээн тухай хөөрэһэн экспонадууд, материалнууд манайда бии гээшэ гү? Абаһаар хэлэхэдэ — бии гэжэ баталмаар. Зүгөөр предприяти, завод, фабрикануудай, суута мэдээжэ хүнүүдэй бэлэглэһэн юумэнүүд яһала биишье һаа, үшөөл хоморшог гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Бэлэг болгон абтаһан экспонадууд тухай богонихоноор эндэ хэлэе.

Тимлюйн цементын заводойхид эндэ тон һанаамгай байжа, өөһэдынгөө томо пеэшэнэй түхэлые уран зохидоор, заахан хэмжүүртэйгээр хээд, манай музейдэ бэлэглээ һэн. Энэ пеэшэнэй түхэл хэдэн арбаад жэлэй үнгэрөөд байхада тон һонирхолтой юумэн болохол даа.

Номгон далайн Флодой сэрэгшэд-подводнигууд уһан доогуур ябадаг онгосын түхэлые музейдэмнай эльгээжэ, ехэтэ баясуулһан юм. Эхэ ороноймнай олон хото городууд— Эрхүү, Шэтэ, Хабаровск, Ижевск, Казань, мүн Монголой Арадай Республикаһаа эльгээгдэһэн, үгтэһэн бэлэгүүдые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, Улаан-Үдын ажалшадай депутадуудай городской Советэй гүйсэдком музейдэ дамжуулаа.

Тиихэдэ Буряад ороноймнай суута хүнүүд, дайнай, ажалай ветерунууд өөһэдынгөө хэрэгсэл, архивуудые, хоморой болоһон дүрэ зурагуудые, шагналай хуудаһануудые музейдэ бэлэглэнэ. Энэнь тон һайшаалтай. Жэшээлхэдэ, Советскэ Союзай Герой, генерал-майор И. В. Балдынов, СССР-эй арадай артистка Л. Н. Сахьянова, партиин үнинэй гэшүүн В. Н. Шатилов болон бусадай өөһэдынгөө архивууд, хэрэгсэл, дүрэ зурагуудые музейдэ бэлэглэһэндэнь бидэ баяртайбди. РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, уран зураашан Ц. С. Сампиловай архивай юумэнүүдые нүхэрынь, Х. О. Сампиловагай манай музейдэ бэлэглэһэниинь мүнөө хадагалаатай байна. Мүнөө үедэ олдохоёо болиһон дүрэ зурагуудые, документнүүдые республикымнай мэдээжэ уран зураашад, композиторнууд, поэдүүд музейдэмнай бэлэглэнэ. Жэшээлхэдэ, композитор Б. Б. Ямпилов, поэт Н. Г. Дамдинов, уран зохёолшо И. К. Калашников гэгшэд һонирхолтой материалнуудые бидэндэ дамжуулан үгөө һэн. РСФСР-эй габьяата врачнууд Е. М. Никифорова, И. Н. Алексеев өөһэдынгөө орден, медальнуудые музейдэ үгөө. И. И. Алексеевэй бэлэглэһэн квитанци ехэ һонин юм. Энэнь юуб гэбэл, 1943 оной январиин 13-най үдэр И. И. Алексеев гүрэнэй оборонын жасада алтан час, бэһэлиг зүүдхэлнүүдые тушааһан юм. Тэрэ үеын мүнгөөр энэ бэлэгынь 3782 түхэригэй болоно.

Музейдэ янза бүриин экспонадуудые олоор олохо хэрэгтэ нүхэд В. Г. Бродский, П. В. Агильдин, И. К. Старков, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ В. И. Зоркин, фенолог Й. С. Котов болон бусад ехээр, оролдосотойгоор туһална. Тиихэдэ Т. Д. Камчатова-Воронова гэгшэ ойн олон амитад—шумуул хорхой, эрбээхэйн бүхэли коллекци бидэндэ асараа. Тэрэнэй нүхэр И. С. Котов олон шубуухайнуудай арһан дүрсэнүүдые үгөө һэн. Геологуудай бэлэглэһэн ашагта малтамалнуудай зүйлнүүд хүнүүдые ехэ һонирхуулна.

Улаан-Үдэ хотын 1-дэхи, 2-дохи һургуулинуудай һурагшад музейдэ ехэ туһална. Энээндэнь ехэ баясамаар.

...Совет засагай тогтоһон, түрүүшын табин жэлнүүдэй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын хэрэгсэл, фото-зурагууд, материалнуудые үшөө олоор оложо, музейдэ табиха арга боломжо манайда яһала бии гээд сэхэ хэлэмээр. Эдэ бүгэдэмнай түрэл арадаймнай түүхые туйлаһан илалтануудыень эли тодоор харуулһан гэршэ, баримтанууд болоно бэшэ гү?

30—40 жэлэй саана манай хүнүүдэй үмдэжэ ябаһан хубсаһые мүнөө харахада һонин. Үнгэрһэн дайнай үедэ совет информбюрогой мэдээсэл шагнадаг түхэреэн репродукторые, улаашанай дугаагта жэнгирдэг дуутай шуутай хонхонуудые, уран гоёор хэгдэһэн мориной эмсэгые, стахановец, ударнигуудые харуулһан ханын газетэнүүдые мүнөө хаанаһаа олохобта? Гансал музейдэ.

«Полуторка» машина, «Фордзон» трактор, гараар эрьюулдэг хиидхүүр, молотилка — эдэ бүгэдые хаана харахабта? Тэдэнэйл бишыхан ёһотой түхэлнүүдые музейдэл олохот.

Мүнөө үеын залуушуул урданай, 30-аад, 40-өөд онуудай юумые гансал номһоо, газетэ, журналнууд, кинофильмһээ мэдэжэ абана. Залуушуулые хүмүүжүүлхэ, үнгэрһэн түүхэ тухай тэдээндэ ойлгуулха хэрэгтэ музей ехэ туһална.

20-ёод онуудай фото-зураг минии урда хэбтэнэ. Хаража гайханаб. Дэгэлнүүдые үмдэһэн, хурьган малгайтай, утаһан бүһэтэй, ябаган гуталтай, хутагатай хүбүүд, басагадынь ута дэгэлтэйнүүд. Доронь хуушан монголоор бэшээтэй. Хорёод онуудай комсомолшууд.

Ондоо зураг. Комсомол басаган. Богонихоноор үһөө тайруулан- хай, арһан дэгэлтэй, бүһэтэй, шуур буутай.

Эдэ бүгэдые хаража һуухада түрэл арадаймнай түүхэ урдам... эли тодоор гаража ерэнэ бэшэ...

Һүүлэй үедэ Улаан-Үдэдэ ... барилга ехэ хэгдэнэ. Тиихэдэ ... хуушан гэрнүүд задалагдана. ... дэһээ ехэ һонин юумэнүүд ... дог. Хуушанай документ, хуу... нууд, шарлашаһан газетэнүүд ... рэгсэлнүүд. Теэд тэндэ хүд... хүнүүд тэдээндэ анхаралаа т... гүй, хэрэгсээнгүй хаяжарх... галдажархидаг.

Түрэл арадай түүхэ хару... материал, экспонат, фото-зу... хэрэгсэлнүүдые, нүхэд гамн... хадагалжа, нютагайнгаашье, ... найшье музейдэ дамжуулжа ... гыт гэжэ гуйха байнабди.

Үе саг үнгэржэл байха. Т... арадаймнай түүхэ бүрил баян... лохо. Арадай үхэлгүйнь эндэ... ри эли тодоор харагдана бшу...

Ц-Е. ЖАМБАЛО...

хизаар ороноо шэнжэлгын ре... публикын музейн хүдэлмэр... лэгш...

ЭНЭ ХУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- Түүхэтэ документнүүдые олоор суглуулха.
- Поэдэй шэнэ номһоо.
- *Шог ёгто мүрнүүд.*
- **Уран зурагууд.**

ШОГ РАССКАЗ

„ҺУРГААЛТАЙ“ ХҮБҮҮН

МААДИК хүбүүн һургуулиһаа ерэһээр эдеэлбэ. Шалаяа угаажархёод газаагуур гаража, нүхэдөөрөө наадаха гэжэ шиидээд, хүнэг соо уһа хэжэ, ажалаа эхилхэеэ байтарнь, аба эжы хоёрынь адли орожо ерэбэ.

— Орхи саашань, энэшни одоо шинии хэрэг бэшэ,— гэбэ эсэгэнь.

— Ши үшөө бага ухибүүн гээшэш, һайнаар угаажа шадахашьегүйш,—гээд эхэнь абаяа дэмжэбэ.

Маадигай хубсалхые адаглан, диван дээрэ газетэ уншажа һууһан абань нюдэнэйнгөө шэлэй дээгүүр шэртэжэ:

— Газаагуур зайха гээшэмнай һайтай хэрэг бэшэ даа,—гээд дураа гутангяар дуугархадань, нүгөөдэ таһалгаһаа эхэнь дары гаража:

— Тиимэ тиимэ, эдеэлээ. хадаа нэгэ бага амаржа хэбтэ, — гээд Маадигай үгэ хэлэжэшье үрдеэдүйдэ, таһалга руунь түлхеэд оруулжархиба.

— Аба эжы хоёрой һургаалаар лэ яба. Шамдаа бидэшни нэгэшье муу юумэ хэлэхэгүй, нэгэшье муу юумэндэ һургахагүй байхабди,—гэлдэн, Маадигай ой ухаанда бүхөөр хадуугдатар һургана.

Нэгэтэ томоотой айлшадай сугларжа, бабаралдан, хүхюутэй, шууятайгаар хөөрэлдэхыень дуулаһаар, өөрынгөө таһалгаһаа гаража, аалихан шагнажа һуутараа:

— Үгы, тэрэтнай тиимэ бэшэл,—гэжэ өөрөөшье мэдэнгүй дуугаржархиба.

Тэндэ һуугшад булта гайхаһан, зэмэлһэн хэбэртэйгээр шэртэшэбэ.

— Маадик, өөрынгөө таһалга руу оро. Аха хүнүүдэй хөөрэлдэхэдэ ухибүүд абяагүй һуудаг юм,—гээд эхэнь баһа таһалга руунь түүжархиба.

— Аха хүнүүдэй суглархада, хөөрэлдэхэдэ, ухибүүд гээшэ өөрынгөө таһалга соо дуугай һууха ёһотой, тэдэнэй хөөрэлдөө шагнаха хэрэггүй бшии даа, — гэжэ абань һүүлдэ сухалдаба...

1.

— Геракл гэжэ тиимэ томо, хүсэтэй хүн үнэхөөрөө байһан юм гү?— гээд гараа үргэжэ, Маадик багшаһаань асууба.

— Ши тиимэ тэнэг юумэ асуухаяа боли, һуу!—гэһэн харюу дуулдашана.

Маадигай юһэдэхи класста ороходонь:

— Энэ Маадик яагаа хүжүүн, хитэнги хүбүүн гээшэб, ходо абяагүйл һууха юм, хаанашье ябахагүй, — гэжэ байгаад класс соохи басагадынь шэбэнэлдэдэг болобо.

— Үгы, ши юундэ ходо гэртээ һуунабши, газаагуур гаража сэнгэхэдэ, стадион ошожо конькигаар һолжорходошни яанаб, томо болоош,—гэбэ абань.

— Хаанашье бү ошо, гэртээ һуу! Үйлсөөр зайдаг ухибүүдэй һайниинь хаана байнаб? Тэрэ хэнэй хүбүүн яагаа гэлсэнэб, — гээд эхэнь эсэгынгээ урдаһаа бодошоно.

— Хүбүүнтнай хайшаа һула бэетэйб даа, ходо уруу 'дуруу, даншье һаа үлүүсэ таргалшоо,—гэжэ танил врач нэгэтэ Маадигай эхэтэй уулзахадаа хэлэбэ.

— Шүрдэгэр туранхай ябанхаар, тарган сула ябаашань дээрэ юм ааб даа. Ганса хүбүүнһээ бидэ юумэ гамнадаггүйбди, — гэһэн шангахан харюу дуулдаба.

— Иимэ хүн саашадаа лажашье ябаха юм ааб даа, — гэжэ аттестадаа абаад, Маадигай үүдэ гаража ябахадань, багшань тархяа һэжэрэн, аман соогоо аалихан дуугарба.

2.

— Намда иимэ хүн хэрэггүй: өөрын гэхэ бодолшьегүй, үүсхэл эдэбхишьегүй, хүнэй юуншье гээ һаа толгойгоо дохихоһоо бэшэ юумэгүй. Даншье һаа һула амитан. Иимэ ажалшад бидэндэ хэрэггүй, — гэжэрхибэл даа ажалайнь ноён.

3.

— Үгы, өөрөө Маадик ямар һайн, томоотой, хүнэй үгөөр ябадаг хүбүүн гээшэгшэ һэм.

— Тиимэ даа, эдеэнэй һайниие эдеэд, хубсаһанай һайниие үмдөөд ябадаг.

— Эхэ эсэгэ хоёрынь һургаалтай, эрдэмтэйнүүд.

— Һайн һургуулида үшөө һураа.

— Аяар арбаад жэл һураад, хүдэлжэ шадахагүй гээшэмнай?

— Ажабайдалай харгыда гараха шадалгүйхэн лэ хүбүүн байшаба ха юм даа,—иигэжэ хүршэнэрынь өөһэд хоорондоо шэбэнэлдээ һэн.

***

— Хэн теэд зэмэтэйб?

Вл. ЛУБСАНОВ.

ҮБЭЛЭЙ ЗУРАГУУД

Буурал сагаан жабараар амилһан хүйтэн үбэлэй нэгэ үдэр х... шэ соогуур ябажа үзэһэн һайт. Санагүйгөөр холо ошожо шада... гүйт. Юуб гэхэдэ, бэлхүүһэсээ саһан соогуур ябаган хүнэй ... халхань бэрхэтэй. Саһан малгайтай модод дуугүйхэн һажана. Бай... далай мүльһэн хуяг дороо тэршэлжэ, нажар болохые хүлеэжэ яд... хэбэртэй.

П. ЯХНОВЕЦКИИН зурагууд.

Дондок УЛЗЫТУЕВ

«БАЙГАЛАЙ ДҮРБЭН ҺАЛХИН»

ГЭҺЭН НОМҺОО

Байгал далаймни,
хүн түрэлтэнэй эгээл
нангин худаг,
Байгаа түбиин зэндэмэни,
хэшэг, заяата нюдэн,
Байгал далаймни!
Сээжэеэ хүрхылгэн,
мэлмэрнэ, мэлмэрнэ,
Сэсэгтэ ногоон эрье өөдэ
тэгүүлэн,
Сэлгеэ һалхинда мүнгэн
хашарһаа туулган,
Шүүдэрээр сэсэрнэ.
Байгал далаймни,
Байгал далай,
Байгаал зүрхыем татанхай.
Баруун хойто эрьеэрээ
Саһата ууланuудаар хүбөөтэн,
Бараан хүхэ долгидоо
наашань туунхай.

***

Гэрэл мэтэ гэгээн, сэгээн
Байгал.
Толи мэтэ толорно торгон
Байгал.
Тойроод хон-жэн.
Тэнгэри мэтээр тэнинэ амгалан
Байгал,
Үнгэрнэ он жэл.
Онгосом һолжорно
шэл мэтэ далайн
нюрган дээгүүр.
Оршолон байгаали
хэтэдээ иимэ байхаяа
яагшаб.
Түнхэнэй саһата орьёлнууд
Түглынэ тээ баруугаар.
Түүрээнэб дуугаа,
Түбиин һайхые магтан.
Иигэжэ сэдьхэлээ гаримдаа
угаагшаб.

***

Харалган.
Байгалай эрьеын баглагар хүхэ
нарһад,
Баруунай Хүлтүүгтэ үлеэлгэн,
шааяжа, һэхэржэ,
Баржагар нюргатай эгсэ долгид
эрье өөдөө мүлхин,
Гуниггайгаар,
гуниггайгаар
сухарина.
Хэтэ сагта баригдаһан
нарбагар хушалтатай
хара урсанууд
Үмхи хара түгсүүлнүүд мэтэ
амидаралай багаханшье
тэмдэггүй.
Захаяа бодхоһон
загаһашад
Шэбхо малгайнуудаа
духа уруугаа даранхай,
Далайн нюрган дээгүүр
юушьеб даа бэдэрэнхэй.
Бороодо сохюулһан
гахайнууд
шабар умбажа,
Һарабша бэдэрэн шашхалдана.
Бойлторготой нэгэ буруу
уйтайгаар мөөрэнэ.
Нэгэ айлай сонхын хаалга
һалхинда дарбажа,
Нэтэрүү нэгэ аялгаар
хииганан байтараа,
Бороодо шиигтээд,
абяа анирггүй болошобо.
Нараа түхөөн мүндэлһэн
Нямняа сэсэгэй дэльбэ
харалганда хумираад,
Толгойгоо духылган
ногоон соогуур шурганхай.
Шиигтэ дуратай
голой шара сэсэгүүд
һэргэн үндыжэ,
Аяга мэтэхэн дэльбээрээ
аярхан бороо тодонхой.
Нара эрьехэ жэл аад лэ,
Шара сэсэгүүд элбэг гү?—
Хаа хаанагүй алтарна,
Хада майлаар, нугаар.
Амаршалнаб, шара сэсэгүүдые,
ээлжээтэ танай сагаар!

Сергей МИХАЛКОВ

ХОЁР БАСНИ

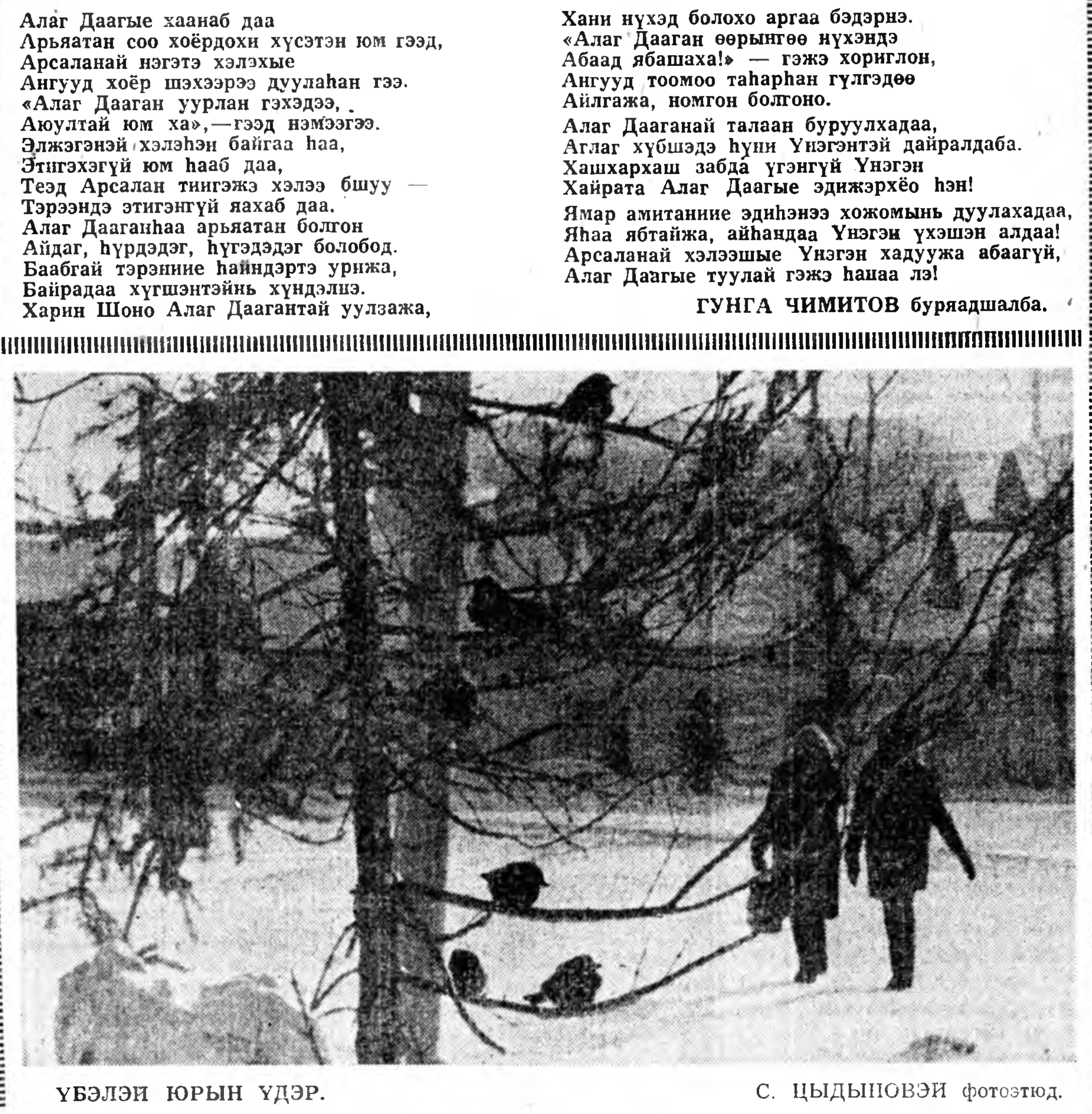
БУУРАЛ ЭЛЖЭГЭН

Хүдэр Заан, Туулай, Элжэгэн гурбан
Хүүргэ бариха гэжэ шиидэбэ ха.
Теэд энэ хэрэгынь хүшэр байба,
Тэдээндэ олон зүйл үшөө эли бэшэл ха...
«Асари томо шулуун тулгатай
Адар түмэр хүүргэ бариха»,—гээд,
Анханай үсэд зантай
Ахалагша Заан хэлэбэ гээ.
«Үгы!—гэжэ Туулай
Үнэн зүрхэнһөө һөөргэдэбэ, —
Асари томо тулга,
Адар бетон гэдэгүүд!
Хүүргэ гээшэ, үнэндөө,
Хүнгэн байха зэргэтэйл.
Анханайл хүнгэн юумэмнай —
Арюун һайхан шэнжэтэйл!»
Буурал Элжэгэн хэлэбэ: «Аба абаһаар
Булта шиндхээ нэгэн дуугаар —
Хүүргэеэ яажа барихабнбдн? Хайшаа юм?
Хүндэлэн байха юм гү, утаашаа гү?!»
Энэ басниемни юун тухайб гээд һурагты!
Эрдэмтэдэй нэгэ соведэй гэшүүд тухай һурагтай!

ХОГООСОН НЭРЭ ХҮНДЭ

Алаг Даагые хаанаб даа
Арьяатан соо хоёрдохи хүсэтэн юм гээд,
Арсаланай нэгэтэ хэлэхые
Ангууд хоёр шэхээрээ дуулаһан гээ.
«Алаг Дааган уурлан гэхэдээ,
Аюултай юм ха»,—гээд нэмээгээ.
Элжэгэнэй хэлэһэн байгаа һаа,
Этигэхэгүй юм һааб даа,
Теэд Арсалан тиигэжэ хэлээ бшуу —
Тэрээндэ этигэнгүй яахаб даа.
Алаг Дааганһаа арьяатан болгон
Айдаг, һүрдэдэг, һүгэдэдэг болобод.
Баабгай тэрэниие һайндэртэ урижа,
Байрадаа хүгшэнтэйнь хүндэлнэ.
Харин Шоно Алаг Даагантай уулзажа,
Хани нүхэд болохо аргаа бэдэрнэ.
«Алаг Дааган өөрынгөө нүхэндэ
Абаад ябашаха!» — гэжэ хориглон,
Ангууд тоомоо таһарһан гүлгэдөө
Айлгажа, номгон болгоно.
Алаг Дааганай талаан буруулхадаа,
Аглаг хүбшэдэ һүни Үнэгэнтэй дайралдаба.
Хашхархаш забда үгэнгүй Үнэгэн
Хайрата Алаг Даагые эдижэрхёо һэн!
Ямар амитаниие эдиһэнээ хожомынь дуулахадаа,
Яһаа ябтайжа, айһандаа Үнэгэн үхэшэн алдаа!
Арсаланай хэлээшые Үнэгэн хадуужа абаагүй,
Алаг Даагые туулай гэжэ һанаа лэ!

ГУНГА ЧИМИТОВ буряадшалба.

ҮБЭЛЭЙ ЮРЫН ҮДЭР. С. ЦЫДЫПОВАЙ фотоэтюд.

ТААБАРИНУУД

Хангайда бударбал саһан —
Хайладаггүйнь халагтай,
Хаһаг тэргэ һандарбал —
Һэльбэгдэдэггүйнь харамтай.
(Үтэлхэ наһан)

Хүсэтын хүнды нютагтай
Хүри улаахан басагахан
Хүбэн сагаахан пулаадаа
Хүзүүндээ нэмэреэд хүбхэлзөө.
(Зүрхэн)

Таг дээрэ таба ялаагана.
(Гарай табан хурган)

Гэнэн хүн гэдэргээ гэдэһэтэй
(Хүлэй булшан)

Архаадайн арбан хүбүүд
Абынгаа заабаряар
Ажалдаа гараба.
(Арбан хурган)

Хорхоодойн хорин хүбүүд
Хойноо мүльһэ үргэлбэ.
(Хүл, гарай хурга...)

Хоёр адхуууртайб,
Хоёр алхуууртайб,
Хоёр амилуууртайб,
Хоёр шагнууртайб,
Хоёр харуултайб,
Нэгэ хазуууртайб,
Эдэнэр бүгэдөөрэн намдаа
Ээлжээгүйгөөр ажалладаг ю...
(Гар, хүл, шэхэн, нюдэн, ...)

Бато-Мүнхэ ДЫШИНО...

Сэнхир экран

МОСКВА. 13.05 — Һүүлэй һонинууд. 13.15 — Үхибүүдтэ зорюулагдаһан мультфильм. 13.45 — Хүгжэмтэ киоск. 14.15 — Арадай ажахые хүтэлбэрилгэ наринжуулха асуудалнууд. 14.45 — Концерт. 15.00 — «Баллада о Беринге и его друзьях» — уран һайханай фильм. 16.35 — Уласхоорондын панорама. 17.05 — Эфиртэ «Молодость». 18.35 — Концерт.

УЛААН-ҮДЭ. 19.00 — «Советский воин» — киножурнал. 19.10 — Һүүлэй һонинууд. 19.25 — «Случай с Полыниным» — уран һайханай фильм. 21.00 — «Америка». Осень-71» — телевизионно фильм. 22.00 — «Ая ганга» — литературна хүгжэмтэ субботын программа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Буря... АССР-эй арадай ажахые хүг... хэ түсэбэй дүүргэлтэ тухай ... рядай АССР-эй статистиче... управлениин мэдээсэл. «Соц... лис мүрысөөнэй алхамууд» ... мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: Бур... дай АССР-эй статистическэ ... равлениин мэдээсэл.

Гурбадахи хуудаһанда: «К... таа ээзэн янзаар ерэгты» ... Л. Мартыновагай статья. Х... сагнаһаа. ТАСС-ай һонинууд...

Дүрбэдэхи хуудаһанда: су... тын хуудаһан.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай газетын январиин 8-най номерой «Толидо» гараһан бодолгодо харюу

	тоонь	сэнгынь	хамта
1. Апельсин	5	0.4.	0.20.
2. Мандарин	75	0.1.	0.75.
3. Яблока	20	0.1.	0.05.
	100		1.00
1. Галуунай	30	0.8.	2.40.
2. Нугаһакай	50	0.4.	2.00.
3. Тахяагай	20	0.3.	0.60.
	100		5.00.
1. Морин	1	9.00.	9.00.
2. Тугал	19	1.00.	19.00.
3. Хонин	80	0.90.	72.00.
	100		100.00.

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-5..., приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—66-7..., отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства—64-3..., 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности ... строительства—61-35, советского строительства и быта—69-5..., культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-03349. Заказ № 11...